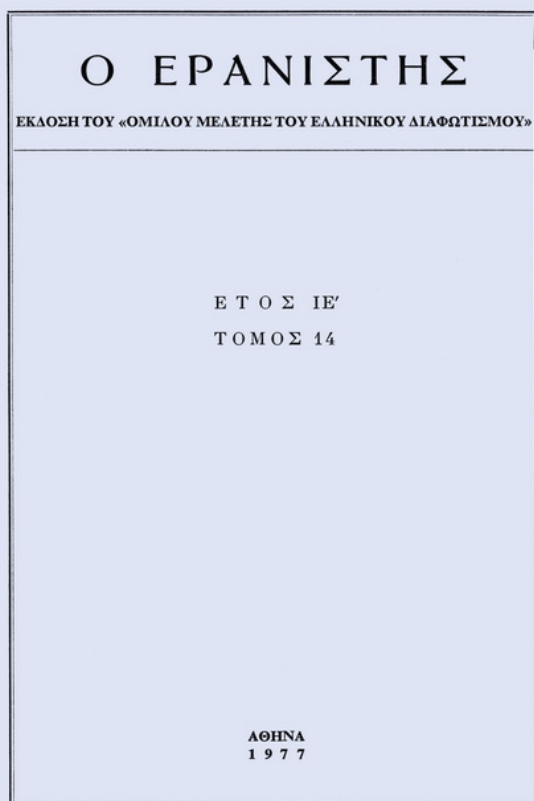

The Gleaner

Vol 14 (1977)

Προσθήκες στην Ελληνική Βιβλιογραφία
(Συμβολή πρώτη)

Θωμάς Ι. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/er.375](https://doi.org/10.12681/er.375)

To cite this article:

Παπαδόπουλος Θ. Ι. (1977). Προσθήκες στην Ελληνική Βιβλιογραφία (Συμβολή πρώτη). *The Gleaner*, 14, 138–184.
<https://doi.org/10.12681/er.375>

ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Συμβολή πρώτη

Γιορτάσαμε τὸ 1976 τὰ 500 χρόνια ἀφότου τυπώθηκε τὸ πρῶτο σ' ἑλληνικὴ γλῶσσα βιβλίο, ἡ Γραμματικὴ τοῦ Κ. Λάσκαρη¹, κι ἀκόμα, ἰδιαίτερα στὰ τελευταῖα χρόνια, ὅλο καὶ νέα βιβλία παρουσιάζονται, σὲ σχετικὲς μελέτες, γιὰ νὰ ἐνταχθοῦν σ' αὐτὴν πού, μέχρι σήμερα τουλάχιστον, ὀνομάζουμε 'Ελληνικὴ ἀναδρομικὴ (ἢ ἱστορικὴ) Βιβλιογραφία. Πότε θὰ σταματήσουν οἱ «προσθήκες»; Μ' ἄλλους λόγους, πότε θὰ ολοκληρωθεῖ αὐτὴ μας ἡ Βιβλιογραφία; Ἄγνωστο. Ὑποφιαζόμαστε, μάλιστα, ὅτι μὲ τὴν ἀπόδοτο τοῦ χρόνου θὰ φθάσουμε σὲ ἀδιέξοδο, ἂν προηγουμένως δὲν ἀναθεωρήσουμε τίς ἀπόψεις μας σχετικὰ μὲ τὴν 'Ελληνικὴ Βιβλιογραφία. Γιατὶ λέμε σήμερα, σὲ γενικὲς γραμμὲς, πὼς ἐντάσσουμε σ' αὐτὴν ὅσα βιβλία φανερώνουν τὴν πνευματικὴ, μὰ καὶ τὴν ὁποιαδὴποτε ἄλλη, δραστηριότητα τῶν Ἑλλήνων πού ἔζησαν μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, ἢ ὅσα μιλοῦν ἢ γράφτηκαν στὴ γλῶσσα τῶν νεοελλήνων ἢ χρησίμευσαν γιὰ πνευματικὴ τροφὴ τοὺς στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ὀρισμὸς, ὁ γενικός, μᾶς μπέρδεψε τὰ πράγματα. Εἶναι τόσο πλατύς, πού μ' αὐτὸν καλύφθηκαν ἀρκετὲς ὑπερβολές, ἐνῶ ἀντίθετα παραλείφθηκαν ἀπὸ τοὺς βιβλιογράφους ἄλλες σχετικὲς περιπτώσεις. Δὲν μᾶς ἐξήγησαν γιατί ἓνα ἀπλὸ «imprimatur» σ' ἓνα βιβλίο ἀπὸ κάποιον Ἑλληνα δίνει δικαίωμα, στὸ βιβλίο αὐτό, εἰσόδου στὸ χῶρο τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιογραφίας κι ἀντίθετα, γιατί παραλείφθηκε ἡ ἐντάξη σ' αὐτὴν βιβλίων ἄλλων, ὅπως

1. Δὲν λέμε «ἀφότου ἄρχισε ἡ Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία», γιατί τότε πᾶμε μιὰν ὀλόκληρη δεκαετία πρὶν πίσω. Ἐχουν κιόλας ἐνταχθεῖ σ' αὐτὴν μιὰ εἰκοσάδα περίπου βιβλίων, πού τυπώθηκαν πρὶν ἀπὸ τὴν Γραμματικὴ τοῦ Κ. Λάσκαρη, μὲ παλαιότερο μιὰ μετὰφραση λόγου τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἀπὸ τὸν Γεώργιο Τραπεζοῦντιο, πού, ἀχρονολόγο, τοποθετεῖται στὸ ἔτος 1466 καὶ περιγράφτηκε κι

ἐντάχθηκε σ' αὐτὴ τὴν Βιβλιογραφία τόσο ἀπὸ τὸν Emile Legrand, *Bibliographie Hellénique*, XV - XVI τ. Γ', σ. 102 - 4, ὅσο καί, πρόσφατα (τὸ ἴδιο βιβλίο!), ἀπὸ τοὺς Γ. Λαδᾶ - Ἀθ. Χατζηδημό, *Προσθήκες, διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ Émile Legrand* γιὰ τοὺς αἰῶνες XV, XVI καὶ XVII, Ἀθήνα 1976, σ. 1.

μερικῶν τοῦ Φρ. Πόρτου (ὁ Legrand γνῶριζε καὶ ἀντίτυπό τους), τοῦ ὁποῦ ἐντάξαμε στὴ Βιβλιογραφία βιβλία σημαντικὰ ἢ ἀσήμαντα ἄλλα². Οἱ μεταγενέστεροι, ποὺ ἐπιδόθηκαν νὰ συμπληρώσουν τὸ μεγαλειώδεις, πράγματι, ἔργο τοῦ σοφοῦ Legrand, ἀκολούθησαν τὸ δικό του παράδειγμα καὶ συνέχεια μᾶς δίνουν «προσθῆκες» νέες, ἔτσι ποῦ, ἀπὸ τῶρα κιόλας, νὰ εἶναι δύσκολο νὰ συγκρατοῦμε ὅσα ἀκριβῶς βιβλία αὐτῆς τῆς Βιβλιογραφίας ξέρουμε, ὥστε νὰ ἐπισημαίνουμε, χωρὶς ἰδιαίτερη δυσκολία, αὐτὰ ποὺ δικαιωματικὰ τῆς ἀνήκουν καὶ ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀποθησαυρισθεῖ.

Δεύτερη αἰτία τοῦ «κακοῦ» εἶναι ἡ ἀποκαρδιωτικὴ ἄγνοια ποὺ ἔχουμε γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου, ἰδιαίτερα τῶν μικρότερων σὲ φήμη καὶ ἀριθμὸ βιβλίων, τῶν ὅχι ὅμως μικρότερης σημασίας γιὰ τὴν Βιβλιογραφία μας ἑλληνικῶν βιβλιοθηκῶν. Ὁ Legrand ἐρευνήσε περισσότερο στίς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος βιβλιοθῆκες. Εἶναι δυνατὸν νὰ προσφέρονται περισσότερο αὐτές, γιὰ τέτοια ἔρευνα, εἶναι, θέλουμε νὰ ποῦμε, πιὸ ἀρμόδιες νὰ διατηρήσουν ἓνα λειτουργικὸ ἑλληνικὸ βιβλίον (ποῦ, στὸ κάτω κάτω, δὲν ξέρουν καλὰ καλὰ πῶς νὰ τὸ ἀποδελτιώσουν, γιὰ νὰ τὸ ταξινομήσουν στὸν δελτιοκατάλογο τους), ἀπὸ τις μικρὲς καὶ ἀσήμαντες δικές μας, ποὺ κάποιος, ἀνώνυμος συχνὰ γιὰ μᾶς, τοὺς τὸ φύλαξε καὶ τὸ κληροδότησε ὕστερα, γιὰ νὰ τὸ θάψουν, δυστυχῶς, ἐκεῖνες στὰ ράφια τους; Καὶ δὲν φταῖνε μόνο οἱ βιβλιοθῆκες. "Εστεῖλαν ποτέ, τὰ ἀρμόδια πνευματικά μας ἰδρύματα, εἰδικούς νὰ ψάξουν στίς «ἐλάσσονες» δικές μας βιβλιοθῆκες; Γιὰ νὰ μὴν ποῦμε ὅτι κάτι τέτοιο οὔτε κἀν στίς μεγάλες μας βιβλιοθῆκες δὲν ἔγινε ποτέ. Καὶ νὰ ἦταν ἡ σημασία τῆς ἔρευνας μικρή. Μὰ γιὰ μᾶς τοὺς "Ελληνες, ἀντίθετα μὲ τοὺς ξένους, ἀναδρομικὴ βιβλιογραφία δὲν θὰ πεῖ ἀπλῶς τὰ προϊόντα τῆς τυπογραφικῆς τέχνης. Γιὰ μᾶς βιβλιογραφία καὶ ἱστορία ταυτίζονται. Τὰ βιβλία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι ἡ ἀναπνοὴ ἐνὸς δουλωμένου "Εθνους ποὺ μ' αὐτὰ ἐτοίμαζε τὸν ξεσηκωμό του, μ' αὐτὰ καταξίωνε τὴν ἱστορικὴ του συνέχεια.

Τὴν ἀλήθεια γιὰ τοὺς ἀνεκμετάλλευτους ἀκόμη κρυφοὺς «θησαυ-

2. "Ἦξερε ὁ Legrand, κι ὅμως δὲν περιέλαβε, τρία ἔργα τοῦ Φρ. Πόρτου, τυπωμένα στὰ ἔτη 1573, 1574 καὶ 1578, ποὺ ἀπλῶς τὰ μνημόνευσε στὴν εἰσαγωγὴ τῆς Βιβλιογραφίας του. Βλ. E. Legrand, *Bibliographie Hellénique*, ὁ.π., τ. Β', σ. XV, XVI - XVII.

Γιὰ νὰ μὴν ἀναρωτηθοῦμε, δίκαια ἄλλωστε, γιὰ τὸν ἀνεξήγητο ἀποκλεισμό δυὸ ἄλλων ἐντύπων, τῶν ἐτῶν 1572 καὶ 1573, ποὺ γράφτηκαν γιὰ τὸν αὐτὸν Φρ. Πόρτο, καὶ τῶν ὁποίων, πάλι, ὁ Legrand (βλ. ὁ.π., σ. XIV καὶ XIV - XV) ἐγνώριζε ἀντίτυπο.

ρούς», που μπορεί νά κλείνουν οί ελληνικές μικρές βιβλιοθήκες, έπιβεβαιώνει και τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονός τῆς ἀνακάλυψης, ἀπὸ τὸ μάτι τῶν ειδικῶν, πολλῶν βιβλίων, γιὰ τὰ ὅποια εἴχαμε παντελὴ ἢ μερικὴ ἄγνοια, σὲ καταλόγους, κατὰ κανόνα κακούς, μερικῶν μὴ ὀνομαστῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου, ποὺ δημοσιεύτηκαν, ἰδιαίτερα τελευταῖα³.

Ἀκολουθώντας, λοιπόν, κι ἐμεῖς τοὺς σημερινούς κανόνες ποὺ ἰσχύουν γιὰ τὴν ἔνταξη βιβλίων στὴν ἐθνικὴ μας ἀναδρομικὴ Βιβλιογραφία, δίνουμε τὶς παρακάτω 84 «προσθῆκες», σὰν πρώτη συμβολή. Πρόκειται γιὰ 30 ἔντυπα τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, 17 τοῦ 17^{ου} καὶ 37 τοῦ 18^{ου}. Γιὰ πέντε ἀπ' αὐτὰ πήραμε τὶς πληροφορίες ἀπὸ ἔντυπους καταλόγους ἢ σχετικὲς μελέτες, κατὰ τὴν κρίση μας, ἀξιόπιστες. Γιὰ ἄλλα δώδεκα, ποὺ εἴχαμε ἐπισημάνει στὸν ἔντυπο κατάλογο τῆς βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Λειμῶνος στὴ Λέσβο⁴, εἶχε τὴν καλὴ σὺννη νὰ μᾶς στείλει, τελευταῖα, περισσότερες πληροφορίες ὁ συντάκτης τοῦ ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς κ. Νικόδημος Παυλόπουλος, τὸν ὅποιον εὐχαριστοῦμε κι ἀπὸ ἐδῶ. Θεωρήσαμε, ἐπίσης, χρήσιμο νὰ συμπεριλάβουμε δύο ἔντυπα σὰν «ἀβιβλιογράφητα» (ὅπως ὀρθὰ τὰ χαρακτηρίζει ὁ φίλος κ. Φ.Η. Ἡλιοῦ)⁵, ὥστε, ἀπὸ τὴν ἐδῶ μνεῖα τους, νὰ παρακινήθεῖ ἡ ἔρευνα γιὰ τὴν ἀνέυρεση ἀντιτύπων. Τῶν τριάντα ἀπὸ τὰ ἐντασσόμενα βιβλία εἶδαμε ἀντίτυπο σὲ ξένες, ἐκτὸς τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου, βιβλιοθήκες. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτά, τὰ εἴκοσι ἑξή, ἀνήκουν στὴν περιώνυμη βιβλιοθήκη τῆς Ρώμης Casanatense⁶, τῆς ὁποίας ὁ σημερινὸς διευθυντὴς καθη-

3. Ἀναφέρουμε τρεῖς ἀπὸ αὐτοὺς, ποὺ εἶναι συνθεμένοι ἀπὸ τὸ ἐπαινετὸ πάθος ἀνθρώπων ὅχι ειδικῶν: 1) Νικ. Π. Δελιαλῆς, *Κατάλογος ἐντύπων «Δημοτικῆς βιβλιοθήκης Κοζάνης». Μέρος πρῶτον, I: Ἐντυπα ἐκδόσεων 1494 - 1832, πλὴν τῶν ξενογλώσσων...* Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1948. 2) Γρηγόριος Μανιὰτῆς, *Εἰρετήριον τῶν ἀρχαίων ἐντύπων ἐκδόσεων τῆς μονῆς Σινᾶ (1540 - 1900)*, Ἐν Καίρῳ 1965. 3) Νικόδημος Παυλόπουλος, *Τὸ Α - Β - Γ τοῦ καταλόγου τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἱερᾶς μονῆς Λειμῶνος*, Μυτιλήνη 1976.

4. Βλ. Νικόδημος Παυλόπουλος, ὁ.π. Ὁ κατάλογος αὐτὸς ἄρχισε νὰ δημοσιεύεται ἀπὸ τὸ 1972 σὲ τετράφυλλα

ἐνσωματωμένα στὰ τεύχη τοῦ περιοδικοῦ τῆς μητροπόλεως Μηθύμνης «Δελτίον Ἡ Ὁδὸς τοῦ Κυρίου». Τὸ 1976 κυκλοφόρησε καὶ σὲ ἀνεξάρτητο βιβλίον.

5. Φίλιππος Η. Ἡλιοῦ, *Προσθῆκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία Α' Ἀθήνα* 1973, σ. 24 - 25, 318. Στὸν κατάλογό μας εἶναι οἱ ἀριθμοὶ 38 καὶ 47.

6. Ἦταν ὀνομαστὴ στὴ Ρώμη, ἀπὸ τὸ 1664, ἡ βιβλιοθήκη τοῦ καρδινάλιου Girolamo Casanata. Αὐτὸς, ὅταν πέθανε τὸ 1700, ἄφησε μὲ διαθήκη του 160 χιλ. σκουῖδα γιὰ τὴ στέγαση καὶ λειτουργία της γιὰ τὸ εὐρὺ κοινόν. Καθιερώθηκε ἀπὸ τὸ ἔτος ἐκεῖνο σὰν δημόσια βιβλιοθήκη. Ἡ σημε-

γητής κ. Alfredo Serrai, καθώς και όλο το προσωπικό, μᾶς ἔκαναν πολλές διευκολύνσεις, ὅταν σὲ σύντομη πρόσφατη ἐπίσκεψή μας ἐκεῖ ἐργασθήκαμε γιὰ τὴν ἀνέυρεσή τους.

Ἰδιαίτερος λόγος πρέπει νὰ γίνεи γιὰ τὰ βιβλία τοῦ ἔτους 1729, ποὺ τυπώθηκαν στὴν Βενετία στὴν σειρὰ τῆς «Βυζαντίδος». Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς σειρᾶς αὐτῆς ἀναφέρουν, συχνὰ σὲ ὁλόκληρη σελίδα, στὸν κολοφῶνα τους ὅτι διορθώθηκαν ἀπὸ τὸν διδάσκαλο καὶ διευθυντὴ τότε τοῦ Φλαγγινιανοῦ Ἑλληνομουσείου Ἀθηναῖο Γεώργιο Πατούσα. Δὲν μπορούμε νὰ καταλάβουμε γιὰ ποῖο λόγο δὲν πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία καὶ τὰ βιβλία αὐτά. Ἄν σ' αὐτὴν δικαιοματικὰ ἀνήκουν ὅσα μαρτυροῦν τὴν πνευματικὴ, ἰδιαίτερα, δράση τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸν 15^ο αἰῶνα καὶ ὕστερα, τότε γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ πνευματικὴ προσφορὰ ἢ ἐργασία αὐτὴ καὶ τοῦ Γ. Πατούσα; Δὲν τὴν μειώνει οὔτε ἡ ὑπόθεση πῶς μπορεῖ νὰ περιορίσθηκε στὴν τυπογραφικὴ καθαρὰ διόρθωση, πρᾶγμα ἀμφίβολο, ἀφοῦ διόρθωση ἑλληνικῶν κειμένων τότε, ἀπὸ τὸν μοναδικὸ Ἑλληνα συνεργάτη τῆς ἔκδοσης καὶ μάλιστα ἄνδρα ἀναγνωρισμένης λογιότητος, πρέπει νὰ σημαίνει οὐσιαστικὴ φιλολογικὴ προσφορὰ.

Καὶ γιὰτὶ εἶναι προσφορὰ οὐσιαστικότερη ἢ παρένθεση καὶ δημοσίευση ἑνὸς ὀλιγόστιχου, τίς περισσότερες φορὲς τελείως ἄμουσου, ποιητικοῦ κατασκευάσματος, τοῦ ὁποιοῦδήποτε Ἑλληνας στιχοπλόκου σὲ κάποιο βιβλίον τῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖον, κατὰ κανόνα, ἐντάσσουμε στὴν δική μας Βιβλιογραφία, ἀπὸ τὴν συμμετοχὴ τοῦ Γ. Πατούσα, ἔστω τὴν τυπο-διορθωτικὴ, σὲ ὀγκώδεις τόμους μεγάλης φιλολογικῆς ἀξίας, ὅπως αὐτοὶ τῆς «Βυζαντίδος»; Ὁ Legrand (XVIII, I σ. 232 - 233), περιγράφοντας τὸ «Εὐχολόγιον» τοῦ Jac. Goar, ἀναδημοσιεύει τὴν μνεία τοῦ κολοφῶνα γιὰ τὴν διόρθωση τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Γ. Πατούσα, ποὺ εἶναι κατὰ λέξιν ἢ ἴδια μνεία ποὺ ἀπαντᾷ καὶ στοὺς τόμους τῆς «Βυ-

ρινὴ μεγάλῃ πρεπτῇ αἰθούσῃ ποὺ τὴν στεγάζει (μήκους 60,30 μέτρων!) συμπληρώθηκε τὸ 1729. Τὴν διεύθυναν οἱ δομηνικανοὶ μοναχοὶ μέχρι τὸ 1873, ὅταν τὴν ἀνέλαβε τὸ Ἰταλικὸ κράτος. Πλούσια σὲ σπάνια χειρόγραφα καὶ βιβλία, μὲ ἐντυπο παλαιὸ πεντάτομο κατάλογο τῶν βιβλίων τῆς (A — Leodegonius), ποὺ εἶναι ἀκόμα καὶ σήμερᾳ σὲ χρῆσιν: *Bibliothecae Casanatensis catalogus librorum typ-*

pis impressorum, Romae, Salviani Fratres, 1761 - 1790. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι κατὰ τὴν μακρόχρονη λειτουργία τῆς τὴν διεύθυναν καὶ τρεῖς Χιῶτες τὴν καταγωγὴ, οἱ Θωμᾶς Μαμάκης, στὰ ἔτη 1746 - 1749 (βλ. Κωνστ. Ἀμαντος, *Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τοῦρκοκρατίαν*, Πειραιεὺς 1946, σ. 125), Δομήνικος Ἰουστινιάνης (1759 - 1775) καὶ Φραγκῖσκος Χαβέριος Τιμόνης (1788 - 1794).

ζαντίδος», τούς όποιους όμως αγνόησε συστηματικά στην Βιβλιογραφία του, χωρίς νά εξηγήσει τήν αίτία. "Αν μάλιστα τονίσουμε πώς κι ό Γ. Πατούσας νά μὴν υπῆρχε, τέσσερεις τουλάχιστον ἀπό τούς τόμους αὐτούς θά ἔπρεπε δικαιωματικά νά μποῦν στην Βιβλιογραφία μας γιά ἄλλους λόγους, γιατί δηλαδή δημοσιεύουν καί ἔργα τοῦ Α. Ἀλλατίου, Α. Χαλκοκονδύλη καί Μ. Χρυσολωρά⁷, τότε ἡ μέχρι τώρα παράλειψη τῆς ἔνταξής τους εἶναι περισσότερο ἀνεξήγητη. Κι ἀκόμα, τήν προσφορά αὐτῇ τοῦ Γ. Πατούσα δὲν τήν αγνόησαν μόνο οἱ βιβλιογράφοι, ἀλλά καί οἱ ἱστορικοὶ πού μίλησαν γι' αὐτόν καί τὸ ἔργο του καί πού ἔδωσαν στοιχεῖα λεπτομερῆ γιά μικρότερης σημασίας δραστηριότητες τοῦ Ἀθηναίου λογίου⁸.

ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ

*1.— PROBLEMATUM Aristotelis/Sectiones duae de quadraginta Theodoro Gaza/interprete./PROBLEMATUM Alexandria/Phrodisiei libri duo/eodem Theodoro/interprete./ALDUS MA.RO./[Τυπ. σῆμα]. [Κολοφώνας]: Venetiis. mense Martio. MD. III.

32 ἐκ.— φ. [1] + 206 - 273 + [1]. (Στὸ ἀντίτυπο δυὸ διαφορετικὰ φύλλα ἔχουν ἀριθμὸ 270).— Casanatense: B.X. 48.

Ὁ E. Legrand, XV - XVI, III σ. 148 - 150, περιέγραψε ἀντίτυπο στὸ ὁποῖο, πρὶν ἀπὸ τὰ Προβλήματα Ἀριστοτέλους καί Ἀφροδισιέως, ὑπάρχουν τῶν αὐτῶν Περὶ ζώων καί Περὶ φυτῶν. Φαίνεται ὅτι τὰ δυὸ μέρη κυκλοφόρησαν καί σὰν ἀνεξάρτητα βιβλία, πού διατήρησαν ὅμως τὴν πρώτη ἀρίθμηση τῶν φύλλων τους. Ἀς σημειωθεῖ ὅτι τοῦ δευτέρου τούτου μέρους ὁ τίτλος ἔγινε πολὺ βραχύτερος ἐδῶ ἀπὸ τὸν μακροσκελῆ πού παραθέτει ὁ E. Legrand.

*2.— Μουσαίου ποιημάτων τὰ καθ' Ἡρώ καὶ Λέανδρον./Ὀρφῶς ἀργοναυτικά./Τοῦ αὐτοῦ ὕμνοι./Ὀρφεὺς περὶ λίθων. Γινῶμαι ἐκ διαφόρων ποιητῶν./Ὀμήρου βατραχομυομαχία./Musaei opusculum de Herone/et Leandro/Orphei argonautica./Eiusdem hymni/Orpheus de lapidibus./Sententiae ex uarijs poetis./Homeri batrachomyomachia./

[Κολοφώνας]: ΤΕΛΟΣ./Florentiae per haeredes Philippi Iuntae/Anno dñi M.D. XIX./a b c d e f g h i k l m n Quaterniones oes.

13 ἐκ.— 104 φ.— Βιβλιοθήκη Σπ. Λοβέρδου: ΠΡΟΘ. Ν/Α - 17 - II, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη: B. GC. 203.

7. Βλ. στὸν κατάλογό μας τούς ἀριθμοὺς 54, 56, 62 καί 65.

8. Βλ. Ἀθ. Γ. Καραθανάση, Ἡ Φλαγγίνειος Σχολὴ τῆς Βενετίας, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 123 - 5.

Στὰ φ. 2 - 3 τὰ δύο στιχορρηγήματα τοῦ Μάρκου Μουσούρου, ἑλληνικά καὶ λατινικά, ποὺ ἀναδημοσίευσε ὁ Ε. Legrand, *B.H. XV - XVI*, I σ. 21-2. Τοῦ Μουσούρου, στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία, γνωρίζουμε δύο ἀνεξάρτητες ἀχρονολογήτες ἐκδόσεις (χρονολογοῦνται στὰ 1494 καὶ 1514· βλ. Legrand, *ὁ.π.*, σ. 20 - 2 καὶ 120 - 1) καὶ μία τοῦ ἔτους 1517 (Legrand, *ὁ.π.*, σ. 158 - 9). Τὸ 1518 δημοσιεύθηκε μαζὺ μὲ τὴν Βατραχομομαχία, τὸν διάκονο Ἀγαπητὸ καὶ τὴν Γαλεωμομαχία (Legrand, *B.H. XV - XVI*, III σ. 237 - 8). Ἐκδοσὴ ἀνάμεσα στοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου, τοῦ 1550, τὴν προσθέτουμε παρακάτω. Γιὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1519 βλ. καὶ Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία Βιβλιοφίλων, Ἀπαρχὲς τῆς ἑλληνικῆς τυπογραφίας. Κατάλογος ἐκδόσεων: Ἐθνικὴ Πανακτοχθήκη (25 Νοεμβρίου - 5 Ἰανουαρίου) [Εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα Λουκίας Δροῦλια] Ἀθήνα, 1976, σ. 40 - 41.

***3.—** DICTIONARIVM/GRAECVM/Cyrilli collectio dictionum
 quae differunt significatio. /.../.../.../.../.../.../.../.../
 .../.../.../.../.../.../.../.../ Theodori Gazae de men-
 sibus./Thomae magistri eclogae actorum noīum, uerborum./Phry-
 nichi eclogae atticorum nominum, uerborum./Epistolares styli./

[Κολοφώνας]: Registrum. /.../.../.../.../ Dictionarium hoc multis additionibus locupletatum/Venetis Melchior Sessa, & Petrus de Rauanis/socii q̄ diligentissime imprimendum curaue/runt, Mensis Decembris die. xxiiii. Anno/Dñicæ incarnatiōis. M.D. XXV./ [Τυπογρ. Σῆμα: M.S.]

30 ἐκ. — φ. [1] — 182 + [56] (= A₄ B₃ — F₄ G₅). — Στὰ ἀριθμημένα φύλλα τὸ 7 καὶ 128 δὲν ἔχουν ἀριθμὸν, ἐνῶ τὸ 148 ἔχει τὸν ἀρ. 145. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὰ τελευταῖα ἐπτὰ, χωρὶς ἀρίθμησης, φύλλα: ΤΕΟΔΩΨ' ΡΟΥ ΠΕΡΙ ΜΗ-/ΝΩ./.
Τὰ μετὰ τὸ ἔργο τοῦ Θ. Γαζῆ δύο ἔργα, ποὺ ἀναφέρονται στὴν προμετωπίδα, δὲν
ὕπάρχουν στὸ ἀντίτυπο.— Τοῦ ἔργου *Περί μνηῶν*, τοῦ Θ. Γαζῆ, εἶναι γνωστὲς
τρεῖς ἀνεξάρτητες ἐκδόσεις. Δύο τῶν Παρισίων, τὸ 1530 (Legrand, *XV-XVI*,
III σ. 333· ὁ Γ.Ι. Ζαβιέρας, *Νέα Ἑλλάς* . . . , Ἀθ. 1872, σ. 66, μαρτυρεῖ Παρισίαν
ἐκδοσὶν τοῦ 1550. Πρόκειται, μᾶλλον, γὰρ τυπογραφικὸ λάθος, ἀντὶ 1530) καὶ 1535
(Legrand *δ.π.*, σ. 360), καὶ ἡ τρίτη τῆς Βασιλείας, τὸ 1536 (Legrand, *δ.π.*, σ. 365).

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ΙΕ' καὶ ΙΖ' αἰῶνος, ἐκδ. Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, τ. Α', Ἀθ. 1971, σ. 240 - 1 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 70).

4.—([MHNAION ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ]. [Κολοφώνας]: Veneties per Ioannem Antonium: & Fratres/de Sabio: Sumptu & requisitione D. Da/miani de sancta Maria da Spici/ M.D. XXVIII)

Πρόκειται για σπάρραγμα έντυπου μηναιού που βρήκε ο Ν. Βέης σε χειρόγραφο των Μετεώρων. Βλ. Ν. Βέης, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων*, τ. Α', 'Αθ. 1967, σ. 499. Σὲ μεταγενέστερη ἔρευνα, τὸ 1965, τὸ ἔντυπο δὲν βρέθηκε (Ν. Βέης,

δ.π., σ. 671). "Ὡς τώρα γνωρίζουμε ὅτι οἱ Σάβιοι εἶχαν δημοσιεύσει μὴναῖο τοῦ Σεπτεμβρίου τὸ 1526, τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου τὸ 1527 (Legrand, XV - XVI, III σ. 305, 311 - 2 καὶ 312, ἀντίστοιχα. Πβ. Ν. Βέη, ὁ.π., σ. 499 - 500 καὶ 737).

5*.—ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗ/ΝΟΥ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ / ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ / ΠΙΣΤΕΩΣ. / Τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῶν ἐν πίσει κεκοιμημένων./

IOANNIS DAMASCENI/editio Orthodoxae fidei./Eiusdem de iis, qui in fide dormierunt./VERONAE. MDXXXI./

Ne quis alius hunc librum per decennium/imprimere, aut imprimi facere, impressum/ue uendere, aut uendendum tradere,/tam in hac Vrbe quam in omni-/bus aliis priuilegio cau-/tum est sub poena/in eo contenta.

[Κολοφώνας]: 1 α β γ δ ε ζ η θ ι κ λ μ ν ξ ο π ρ σ τ υ./Omnes sunt quaterniones, preter σ, qui est duernio./

Ε'ν Οὐηρώνη παρὰ Στεφάνω τῷ Σαβίτῳ, καὶ/τοῖς ἀδελφοῖς, μὴνός σκιρροφοριῶνος, ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας, χιλιοσῶ πεν-/τακοσιοσῶ τριακοσῶ/πρώτῳ./

VERONAE APUD STEPHANUM/ET FRATRES SABIOS. /Mense Maio. MDXXXI.

22 ἐκ.—φ. [2 λ.] + [8] + 150 + [4] + [5].—Casanatense: B.VI. 45.

Ἀντίτυπο τῆς ἐκδόσεως ὑπάρχει καὶ στὸν κατάλογο Leo Olschki, *Catalogo 135: Libri antichi in greco...*, Firenze [1958?], ἀρ. 202. Ἡ ἐνταξή στὴν Ἑλληνική Βιβλιογραφία προπαντὸς γιὰτὶ ἡ ἐκδοσις ἐγίνε ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τῶν Σαβίων, ὅπου ἐργάζονταν πολλοὶ διορθωτὲς Ἑλλήνες. Βλ. Νικ. Γ. Κοντοσόπουλος, *Τὰ ἐν Βενετίᾳ τυπογραφεῖα ἐλληνικῶν βιβλίων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν*, («Ἀθηνᾶ» τ. 58 (1954), σ. 293 - 4.—Τὸ ἔργο ἐκδόθηκε στὰ ἐλληνικά, μὲ ἐπιμέλεια Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου, στὸ Ἰάσιο, τὸ 1715 (Legrand, XVIII, I σ. 122 - 3).

***6.**—CLA. PTOLEMAEI INERRANTIUM/Stellarum significationes per Nicolaum/Leonicum é graeco translatae./XII. Romanorum menses in ueteribus monimen/tis Romae reperti./ Sex priorum mensium digestio ex sex Ouidij Fa-/storum libris excerpta./ P. OVIDII NASONIS/FASTORUM LIB. VI./TRISTIVM LIB. V./DE PONTO LIB. IIII./IN IBIN/AD LIVIAM./ [Τυπ. Σῆμα: ALDVS].

[Κολοφώνας]: [REGESTUM] Omnes sunt quaterniones./ VERNETHIS IN AEDIBVS HAE=/REDVM ALDI, ET ANDREAE/SOCERI, MENSE DECEM = /BRI, M.D. XXXIII.

15,5 έκ.— φ. 21 + 227 + [1 λ.] + [4]. —Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἰθουσα Σπανίων.

Εἶναι ἐπανεκδόση ἀπὸ ἐκείνη τοῦ ἔτους 1516, ποὺ τὴν περιγράφει ὁ Legrand, XV - XVI, III σ. 215, μὲ τὰ ἴδια λάθη στὴν ἀρίθμηση φύλλων. Ἐδῶ προστίθενται τὰ τέσσερα τελευταῖα φύλλα: VARIA LECTIO.

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Α', σ. 257 (φωτογραφίες προμετωπίδος καὶ κολοφῶνος στῇ σ. 91).

*7.—ΑΠΑΝΤΑ/ΠΛΑΤΩΝΟΣ/ΜΕΘ' ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟΚΛΟΥ ΕΙΣ/ΤΟΝ ΤΙΜΑΙΟΝ, ΚΑΙ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙ-/ΚΑ, ΘΗΣΑΥΡΟΥ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ/ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΜΕΓΙΣΤΟΥ./PLATONIS OMNIA OPERA/CVM COMMENTARIIS PROCLI IN/Timaeum & Politica, thesauro ueteris/Philosophiae maximo./Προστέθεται δὲ καὶ εἰς τὰ τοῦ Πλάτωνος ἅπαντα, γνώ-/μων καὶ ὀνομάτων ἀξιομνημονεύτων, Ἐλεγχος./Adiectus etiam est in Platonis omnia, sententia =/rum & uerborum memorabilium, Index./BASILEAE APVD IOAN. VALDERVM,/MENSE MARTIO, ANNO/M.D. XXXIII.

32 έκ.— σ. [72] + 690.—Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς: Αἰθουσα Σπανίων.

Στὶς σελ. [23]—[26] τὸ ποίημα τοῦ Μ. Μουσοῦρου στὸν Πλάτωνα, ποὺ δημοσιεύθηκε στὴν πρώτη ἐκδόση τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ τὸν Μ. Ἀλδο τὸ 1513 (Legrand, XV - XVI, I σ. 100 - 112) καὶ ἀνεξάρτητα, ἐλληνικὰ καὶ λατινικά, στὸ Ἀμστερνταμ τὸ 1676 (Legrand, XVII, V σ. 106).

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Α', σ. 255 (φωτογραφία προμετωπίδος στῇ σ. 93).

*8.—ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ/Βατραχομυομαχία,/Ὕμνοι. λβ./Η τῶν αὐτῶν πολυπλόκος ἀνάγνωσις./HOMERI ODYSSEA/Batrachomyomachia. /Hymni. XXXII./Eorundem multiplex lectio./[Τυπ. Σῆμα: L. A]/VENETHIS MDXXXVII.

[Φύλλο: 251^v]:... Omnes quaterniones pter L II duerniones. /VENETHIS IN OFFICINA LV- /CAEANTONII IVNTAE /MDXXXVII MEN-/SE MARTIO.

15,5 έκ.— φ. 250 + [1] + 56—Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἑλλάδος: ΕΦ 6345.—Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς: Αἰθουσα Σπανίων.

Στὸ φ. [251^r]: DE BATRACHOMIOMACHIA ET/Hymnis ex Demetrii Chalcondylis epistola./Florentini exemplaris adnexa fronti. Ἀρχ.: Δεῖ μὲν τοι μὴ ἀγνοεῖν... Τελ.: ... τῶν τὰ ἐκείνου ἡκριβωκότων.—Τὴν ἐπιστολὴ ὀλόκληρη δημοσιεύει ὁ Legrand, XV - XVI, I σ. 14 - 15, περιγράφοντας τὴν ἐκδόση Φλωρεντίας τοῦ 1488.—Τὸ ἀντίτυπο τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς δὲν ἔχει προμετωπίδα. Τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης εἶναι ἀκέραιο.

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὅ.π., τ. Α', σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στῇ σ. 102).

*9.—COMMENTA / RIO DE LE COSE DE /TVRCHI, ET DEL S. GEOR/GIO SCANDERBEG,/PRINCIPE DI EPYRRO. /CON LA SVA VITA, ET/le vittorie per lui fatte, con l' aiuto de/l'altissimo Dio, et le inestima/bili forze, et virtu di/quello, degne/di memo=/ria./ [Διακοσμητικὸ]/M D XXXIX.

14,5 ἐκ.—φ. 48 (A₄—F₄).—Στὸ ἀντίτυπο λαμβασμένη ἡ ἀρίθμηση τῶν φύλων 6 - 8 (ἡ σειρά: 8 - 7 - 6).—Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἔργο τοῦ ἐλληνοαλβανοῦ D. Franco. Συσταχούμενο μὲ: 1) *Commentario de le cose de Turchi, di Paulo Iovio*... In Venetia 1540. (Βλ. Jac.—Ch. Brunet, *Manuel du Libraire*,... φωτοτ. ἐκδόση, Copenhagen 1966, τ. Γ' στ. 585). 2) *Delle cose de Turchi libri tre*... (In Vinegia... Bernardin Milanese 1541). Γιά τις ἄλλες ἐκδόσεις τοῦ ἔργου βλ. παρακάτω, στίς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεώς του τὸ 1541.

Βλ. Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Α' σ. 246 (φωτογραφία προμετωπίδος στή σ. 112).

*10.—/COMMENTARIO/DE LE COSE DE TVR/CHI, ET DEL S. GEORGIO/SCANDERBEG,/PRINCIPE DI/EPYRRO./ CON LA SVA VITA, ET/le vittorie per lui fatte, con l' aiuto de/l' altissimo Dio, et le inestima/bili forze, et virtu di/quello, degne di memo = /ria./ [Διακοσμητικὸ]/MD XLI.

15,5 ἐκ.—φ. 51 + [2] (A₄—F₄ G₂). Τὸ φ. 50 δὲν ἔχει ἀριθμό.—Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἔργο τοῦ ἐλληνοαλβανοῦ Demetrio Franco.—Τὰ δύο τελευταῖα φύλλα: Tavola del Commentario delle cose premisse. Στὰ φύλλα 2 - 3 ἡ ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ στὸν Frederico Gonzaga (1 Ἰουλίου 1539), ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνεται στὴν ἐκδόση 1544/1545, ποὺ περιγράφει ὁ E. Legrand, *XV - XVI*, III σ. 431. Ἄλλες γνωστὲς ἐκδόσεις: 1584 (Legrand, *XV - XVI*, IV σ. 271) καὶ 1591 (ὁ.π., σ. 310 - 3). Προστίθεται παραπάνω κι ἄλλη, τοῦ ἔτους 1539 (βλ. ἀρ. 9).

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Α', σ. 244 (φωτογραφία προμετωπίδος στή σ. 122).

*11.—ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ/Βατραχομουμαχία,/Ὑμνοι. λβ'./Η τῶν αὐτῶν πολυπλόκος ἀνάγνωσις./HOMERI ODYSSEA/Batrachomyomachia./Hymni. xxij./Eorundem multiplex lectio/ [Τυπ. Σῆμα]: Concordia paruae res crescunt/I.F./Τῇ ὁμονοίᾳ τὰ μικρὰ αὐξάνονται./VENETHIS. M D XLII./

[Κολοφώνας]: Venetijis apud Ioannem Farreum, et fra = /tres. Anno à partu Virginis./M D XLII.

15,5 ἐκ. - φ. [259] (AA₄ - III₄ KKK₄).—Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων. Στὰ φφ. [257v - 258r]: DE BATRACHOMYOMA = /chia & Himnis ex

Demetrii Chal/condylis epistola, Froren=/tini exemplaris ad=/nexa fronti. (Βλ. σημειώσεις στον άρ. 8). Στόν τόμο προστίθεται: ΟΜΗΡΟΥ ΒΙΟΣ (VENETIIS 1542) ό όποϊός έπαναλαμβάνεται στό τέλος άλλου τόμου που περιέχει τήν 'Ιλιάδα (1542).

Βλ. και 'Αρχέτυπα και εκδόσεις, έ.π., τ. Α' σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στή σ. 126).

***12.**— ROMA/RISTAVRATA, ET ITALIA/illustrata di Biondo da Forli. TRADOTTE IN BVONA LIN=/gua uolgare per Lucio Fauno. [Εἰκόνα: SIBILLA]. IN VENETIA M.D. XL III. (Con Priuilegio del sommo Pontefice Paulo III. & dello Illustriss. Senato Veneto per anni X).

[Κολοφώνας]: REGISTRO. / AB a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z. a a/b b c c d d e e f f g g h h i i/Tutti sono quaderni, eccetto ii ch' é duerno./In Vinegia, per Michele Tramezzino,/ del M D XLIII.

15,5 εκ.—φ. [14] + 240 + [11] + [1 λ.]. Στο verso ή ἴδια εἰκόνα τῆς Σίβυλλας.—'Ανάμεσα στά φφ. 64 - 5 υπάρχει χάρτης (23,6 × 28,8 εκ.): NOVA/ITALIAE/ DELINEATIO.—Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἰθουσα Σπανίων.

Τό αντίτυπο τῆς BB εἶναι μισοκατεστρεμμένο στό κάτω μέρος τῆς προμετωπίδος (οἱ λέξεις μέσα σέ παρένθεση, στήν περιγραφή μου). Διακρίνονται ὅμως, ἐκτός ἀπό τό ἔτος ἐκδόσεως, και μερικά ἀκόμη στοιχεῖα, ὥστε εἶναι βέβαιο ὅτι στήν προμετωπίδα, στό σημεῖο αὐτό, ὑπῆρχε ὅ,τι και στήν ἐκδοση τοῦ ἔτους 1542.

Ό E. Legrand, XV - XVI, III σ. 414 - 5 περιγράφει τήν ἐκδοση τοῦ ἔτους 1542 (ἀλλά ή πληροφορία ὅτι τό βιβλίό ἀποτελεῖται ἀπό 341 φύλλα πρέπει νά διορθοθεῖ σέ 241). Διαπιστώνεται ὅμως διαφορὰ στήν ἐκδοση τοῦ 1543 και σ' ἐκείνη τοῦ 1542. Ἐπανέκδοση τοῦ ἔργου και τό 1543 μᾶς ἦταν κίόλας γνωστή (βλ. Alberto Tinto, *Annali tipografici dei Tramezzino*, Βενετία - Ρώμη 1966, σ. 11 - 12. Ό ἴδιος, σ. 29 - 30, περιγράφει και ἄλλην ἐκδοση, τοῦ 1548). Μεταγενέστερη ἐκδοση τοῦ 1558, ἀπό τόν Dom. Giglio, περιγράφουμε στόν άρ. 19.

Βλ. και 'Αρχέτυπα και εκδόσεις, έ.π., τ. Α', σ. 236 (ὅπου και οἱ «ἱστορικὲς ἐνθυμήσεις» που υπάρχουν στό αντίτυπο. Φωτογραφία τῆς προμετωπίδος στή σ. 132).

***13.**—VRBANI BOLZANII/BELLVNENSIS/GRAMMATICAE INSTITVTIONES/IN GRAECAM LINGVAM/VLTIMA IPSIVS CENSURA/EDITIONE QVE/PROBATAE./AC POST LONGAM SYPPRESSIONEM/TANDEM IN LVCEM EMISSAE/ADDITO INDICE RER. NECESSARI/LOCVPLETISSIMO./ [Τυπ. Σῆμα]/VENETIIS. M.D. XLV./

[Κολοφώνας]: .../.../ VENETIIS APVD HAEREDES PETRI/RABANI ET SOCIOS MENSE/MAIO. M.D. XLV./.

21,5 έκ.— φ. [8] + 198 + [2]. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς Γραμματικῆς τοῦ Urb. Balzano, στίς ὁποῖες δημοσιεύεται καὶ ποίημα τοῦ Μάρκου Μουσούρου πρὸς Οὐρβανόν. Σὺν ἀνεξάρτητο φυλλάδιο τοῦ 1502 τὸ περιέγραψε καὶ τὸ ἀναδημοσίευσε ὁ Legrand, XV-XVI, III σ. 136 - 7. Τὸ ποίημα στὸ βιβλίο ἐδῶ στὴ σ. [3].

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Α' σ. 236 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 146).

***14.**—LE COSE MORALI DI PLV=/tarcho, recate pur hora in questa/nostra lingua, da M. Gio=/uanni Tarchagnota./ Con la Tauola di tutto quello che si contiene nell' opera/ [Εἰκόνα: SIBILLA]/IN Venetia, Nel M D XXXXVIII./ Co'l Priuilegio del sommo Pontelice Paolo III. et de/l' Illustriss. Senato Veneto, per anni X./

[Κολοφώνας]: REGISTRO./.../.../Tutti sono quaderni, * duerno./In Venetia per Michele Tramezzino, Ne l'anno/M.D.XLVIII./

14,2 έκ.— φ. [3] + 272. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ὁ E. Legrand, XV - XVI, III σ. 457 - 8, περιγράφει ἔκδοση τοῦ ἔτους 1549 «ἐπιτομῆς» τῶν Ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἀπὸ τὸν M. Tramezzino, σὲ μετάφραση τοῦ Ἰωάννη Ταρχανιώτη, καὶ προσθήκη: Δευτέρου μέρους τῶν Ἡθικῶν (= «Seconda parte delle cose Morali»...) τοῦ ἔτους 1548, μὲ μετάφραση τοῦ ἰδίου. Περὶ ἐκδόσεως τοῦ «La seconda parte... 1548» ἔχομε πληροφορία καὶ ἀπὸ τὸν Alb. Tinto, *Annali tipografici dei Tramezzino*, ὁ.π., σ. 31 - 2. Τοῦ πρώτου μέρους, τῆς «ἐπιτομῆς» (= «Alcuni opusculetti...»), ὑπάρχει ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς (βλ. Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Α', σ. 256. Φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 174), τὸ ὁποῖο, ὅμως, δὲν συνοδεύεται ἀπὸ δεύτερο μέρος. Ἀντίθετα, ὑπάρχει βιβλίο μὲ τὴν μετάφραση τῶν Ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου καὶ χρονολογία 1548, ποὺ διαφέρει ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ περιγράφει ὁ E. Legrand. Πρῶτα πρῶτα δὲν ἀναφέρει: «Seconda parte». Τὰ προτασσόμενα, χωρὶς ἀρίθμηση, φύλλα εἶναι τρία, ὅχι τέσσερα. Σ' αὐτά, μετὰ τὸ φύλλο τοῦ τίτλου, ὑπάρχει ἡ δισέλιδη ἀφιέρωση τοῦ M. Tramezzino στὸν Giovanbattista Ludovisi καὶ στίς δυὸ τελευταῖες σελίδες: Tavola di tutto quello si contiene nell' opera.

Ἄρα μπορούμε νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ὁ M. Tramezzino τύπωσε τὸ 1548 τὸ ἐδῶ περιγραφόμενο ἔντυπο. Τὸν ἐπόμενο χρόνο, 1549, τύπωσε τὶς «ἐπιτομὲς» (= «Alcuni opusculetti»), οἱ ὁποῖες, ἐπίσης, κυκλοφορήθηκαν σὺν ἔντυπο ἀνεξάρτητο. Ἀργότερα ἢ ἔκδοση τοῦ 1548, ἀφοῦ ἔγινε μικρὴ ἀλλαγὴ στὴν προμετωπίδα («Seconda parte...»), ἀφοῦ τῆς προστέθηκε τὸ παπικὸ privilegium καὶ ἐκεῖνο τῆς βενετικῆς πολιτείας (καὶ τὰ δυὸ δὲν ὑπάρχουν στὸ περιγραφόμενο ἔντυπο), ἐπισυνάφθηκε στὴν «ἐπιτομή», σὺν δεύτερο μέρος τοῦ ὅλου ἔργου. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι στίς «ἐπιτομὲς» τοῦ 1549 διαβάζουμε, στὸ παπικὸ privilegium, ὅτι δίνεται στὸν Tramezzino τὸ δικαίωμα κυκλοφορίας γιὰ μιὰ δεκαετία τῶν «cose Morali di Plutarco... et li Epithomi del medesimo».

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., σ. 256 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 170).

***15.**— CORONA/PRETIOSA,/Laqual insegna la lingua Greca volgare & literale,/Et la lingua Latina, & il volgar Italico/con molta facilità & prestezza, nuouamente emendata./
 ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΧΡΥΣΙΜΟΣ/ἡγουν ζέφανος τίμιος ἀρτίως ἐπαναρθρωμένη,/ὅφ' ἥς ἐξεστι μαθάνειν τὴν ἰδιωτικὴν καὶ τὴν ἀττικὴν γλῶσσαν τῶν γραικῶν./ἔτι δὲ & τὴν γραμματικὴν/καὶ τὴν ἰδιωτικὴν/γλῶσσαν τ' λα-
 τί/νων μετὰ ἐν- /κολίας,/ καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ./[Διακοσμητικὸ]/
 VENETHIS/

[Στὴν τελευταία σελίδα]: Τέλος./Registrum./ABCDEFGH./Tutti soni quaderni ecceto H che è duerno./
 In Venegia per Pietro & Gio. Maria fratelli, &/Cornelio nepote, di Nicolini da Sabio./Ne l' anno del Signore./ M D XLIX.

14,5 ἐκ.— σ. [58] + 1 λ.— Casanatense: κκ. XIII. 8.

Στὴν προμετωπίδα σημείωση: *Il nome del patron [di] questo libro si chiama Bastian [...] Romano 1586.*— Ἡ ὑπαρξὴ τῆς ἐκδόσεως μᾶς ἦταν γνωστὴ. Βλ. Evro Layton, *The modern greek collection in the Harvard College Library*, «Harvard Library Bulletin» 19(1971), σ. 16. Τὴν ἔχει ἀντάξει στὶς ἀβιβλιογράφους τοῦ καὶ ὁ Φ. Η. Ἡλιοῦ, *Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία*... Ἀθήνα 1973, σ. 318⁷ (ἀπὸ ἀντίτυπο, ὅπως μοῦ ἀνακοίνωσε, τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης: Rossiana 6120). Τοῦ ἔργου γνωρίζομε, ὡς τώρα, ἐκδόσεις, στὸν 16ο αἰῶνα, τῶν ἐτῶν 1527 (Legrand, XV - XVI, I σελ. 199 - 202), 1543 (Legrand, XV - XVI, III σελ. 417), 1546 (Φ. Ἡλιοῦ, ὁ.π., σελ. 51 - 3) καὶ 1567 (Legrand, XV - XVI, IV σελ. 131 - 2).

***16.**— AESOPI/PHRYGIS FABV=/LAE GRAECE ET LATINE,/CVM ALIIS QVIBVSDAM/opusculis, quorum Indicem sequens/pagella indicabit. [Διακοσμητικὸ]. Basileae apud Nicol. Bryling./Anno M.D.L.

15 ἐκ.— σ. [2] + 262 + [3].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἰθουσα Σπανίων.

Στὶς σ. 201 - 223 τὸ ποίημα τοῦ Μουσαίου «Ἡρὸ καὶ Λέανδρος», μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Μ. Μουσοῦρου. (Γιὰ τὶς ἐκδόσεις τοῦ Μουσαίου βλ. παραπάνω, σημ. στὸν ἀρ. 2). Στὶς σ. 249 - 262 ἡ Γαλεωμνομαχία, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Ἀριστοβούλου (Ἀρσενίου) Ἀποστόλη. Τῆς Γαλεωμνομαχίας εἶναι γνωστὲς δύο ἐκδόσεις, μιὰ ἀχρονολόγητη τῆς Βενετίας (χρονολογεῖται στὸ 1494· βλ. Legrand, XV - XVI, σ. 18 - 19. Ἀναδημοσιεύεται κι ὁ πρόλογος τοῦ Ἀρσενίου, ποὺ στὴν ἐδῶ περιγραφόμενη ἐκδοση ὑπάρχει στὴ σ. 249) καὶ μιὰ τῆς Βασιλείας, τοῦ ἔτους 1518 (Legrand, ὁ.π., σ. 237 - 8).

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Α', σ. 231 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 176).

***17.**— CONSTANTINI/LASCARIS BYZANTINI/Grammaticae institutiones unà cum aliorum/quibusdam opusculis, atq; ad-

ditionibus/tum ad Graeca, tum ad Hebraicam/introductionem quae hanc uolenti paginam statim se/offerunt: atque ea/quidem omnia/cum/interpretatione latina, et/quàm antea unquam/prodierint, emen/datiora./ [Τυπογραφικὸ σῆμα]/VENETHIS./

[Στὸ τέλος τοῦ φ. 432]: Finis Phocylidis Carminum. & deo gratia./ Τέλος τῶν τοῦ Φωκυλίδου ἐπῶν. καὶ θεῶ δόξα./

SERIES CHARTARVM/a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z. /A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z/AA BB CC DD EE FF GG HH II./Omnes sunt Quaterniones./

Venetijs apud Petrum & Ioan. Mariam fratres/de Nicolinis Sabienses, Sumptu Mel-/chioris Sessae. Ann dni./MDL.

15,5 ἐκ.— φ. 432.— Casanatense: P.X. 1.

Τὸ βιβλίο ἀνῆκε, ἄλλοτε, στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τῆς Ρώμης, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὴν «ἐνθύμηση» ποὺ εἶναι σημειωμένη στὴν προμετωπίδα του: «Collegij Graec. Catal. insci(;) Bibl.»

Γνωρίζουμε ὅτι οἱ Nicolini-Sabii τύπωσαν κι ἄλλες φορές τὴν Γραμματικὴ τοῦ Κ. Λάσκαρη, τὸν 16^ο αἰώνα. Ἔχουν κιόλας βρεθεῖ ἐκδόσεις τῶν ἐτῶν 1521, 1533, 1540 καὶ 1544 (Legrand, XV - XVI, III σ. 271 - 2, 346, 394 καὶ 423).

***18.—** ΠΟΙΗΣΕΙΣ ΟΜΗ-/ΡΟΥ ΑΜΦΩ ΗΤΕ ΙΛΙΑΣ ΚΑΙ Η/ ΟΔΥΣΣΕΙΑ, ΥΠΟ ΤΕ ΙΑΚΩΒΟΥ ΤΟΥ ΜΙΚΥΛΛΟΥ/καὶ Ἰωαχέιμου Καμεραρίου, σπουδαίως πρὸς τὴν/νυνὶ ἐκδωσιν παρασκευασθεῖσαι./ OPVS VTRIVMQVE HOMERI ILIA = /DOS E ODYSSEAE, DILIGENTI OPERA IACO-/bi MICYLLI & Ioachimi CAMERARII/recognitum./ADIECTA ETIAM EST EIVSDEM BATRA/ chomyomachia./ [Διακοσμητικὸ]/ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΟΜΗΡΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ./Τοῦ αὐτοῦ Πορφυρίου, περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσεΐα τῶν νυμ-/φῶν ἀντρου./Porphyrij Philosophi Homericatum quae-stionum liber./Eiusdem, de Nympharum antro in Odyssea, opus-culum./Cum priuilegio Imperatorio et Regio./BASILEAE, PER IOAN./Heruagium, 1551.

[Κολοφώνας]: ...BASILEAE, PER IOAN-/nem Heruagium, Anno M.D. LI./Mense Augusto.

26,5 ἐκ.— σ. [14] + 394. + [1 λ φ.] + 314.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὸ δεύτερο μέρος, σ. 292 - 314, τὰ τοῦ Πορφυρίου Ὀμηρικὰ ζητήματα, καὶ περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσεΐα τῶν νυμφῶν ἀντρου, κατὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ 1518, ποὺ τὴν περιγράφει ὁ E. Legrand, XV - XVI, I σ. 163 - 4. Τὸ ἐπιγράμμα τοῦ (Ἰαννοῦ) Λάσκαρη στὴ σ. 292.

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Α', σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στή σ. 183).

***19.**—ROMA RISTAURATA/ET ITALIA ILLUSTRATA/DI BIONDO DA FORLI./TRADOTTE IN BUONA/lingua uolgare per Lucio Fauno./NUOVAMENTE DA MOLTI/errori corrette & ristampate./[Τυπ. σῆμα]/IN VINEGIA/Appresso Domenico Giglio./1558.

[Κολοφώνας]: REGISTRO /+ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X/YZ AA BB CC DD EE FF GG HH II/Tutti sono quaderni, eccetto II ch' è duerno./
IN VINEGIA,/Appresso Domenico Giglio/MDLVIII

φ. [8] + 241 + [10] + [3 λ.].—Casanatense: t. VIII. 7.

Στή δεύτερη σελίδα ἐνθύμηση: *Di Mons' Franc^o. Conti da Pauia Prototario Apostolico.*

20.—([Molino, Antonio, detto Burchiella], I fatti e le prodezze di Manoli Blessi Strathioto. In Vinegia, appr. Gabriel Giolito de' Ferrari, 1561).

— σ. 103 (10 χαλκογρ.).—Βλ. Leo Olschki, *Catalogue LII: Histoire de l'Empire Ottoman*. . . Florence 1903, σ. 28.

Ἔργα τοῦ Man. Blessi, ποὺ δημοσιεύτηκαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1564 - 1572, τὰ ἐνσωμάτωσαν στήν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία καὶ τὰ περιέγραψαν ὁ E. Legrand (XV - XVI, II, σ. 191 - 8, passim· III σ. 128 [δύο ἔντυπα]· IV σ. 170, 176, 177)· καὶ οἱ Γ. Λαδάς - Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Προσθῆκες, διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις στήν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τοῦ Émile Legrand* γιὰ τοὺς αἰῶνες XV, XVI καὶ XVII, Ἀθήνα 1976, σ. 56 καὶ 57 (στὰ τελευταῖα δὲν δηλώνεται ποῦ σῶζονται ἀντίτυπα).

***21.**—ΟΜΗΡΟΥ/ΙΛΙΑΣ/ΕΚ ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΚΑΙ/ἐπιμελε-
ζέρας ἀναγνώσεως./CVM INDICE ADIECTO. /Vuormantiae apud Vuolffgangi Ce=/phalaei haeredem Philippum, & Sigismum-/dum Feierabent. [Τυπ. σῆμα] /Anno 1563.

16 ἐκ.—φ. [10] + 277 + [2].—Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἰθουσα Σπανίων.

Στή σ. [2] τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Ἰανοῦ Λάσκαρη, ποὺ δημοσιεύεται ἀπὸ τὸν E. Legrand, XV - XVI, I σ. 161, παρμένο ἀπὸ Σχόλια στήν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου (ἐκδ. Ρώμης, 1517).

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Β', σ. 238 (φωτογραφία προμετωπίδος στή σ. 18).

22.—(Epistola di M. Nicolo Papadopulo, detto il Poeta, à Sultan Selin Imperator de Turchi, in forma di una predica. —

Risposta de Sultan Selin Imperator di Turchi a tutti i sonetti a lui fatti da diuersi autori, & in uarie lingue. Medesimame(n)te lui risponde per questi uersi, in lingua sua Turchesca, Latina, & Italiana. E con il suo comento dichiarando il tutto. Opera di M. Nicolo Papadopulo... [Venezia ca. 1572]].

— φ. [8] + 16. — Βλ. Leo Olschki, *Catalogo 151: Venezia e il Veneto*, Φλωρεντία, (1972), ἀρ. 422.

Στὸ ἔντυπο λείπει τὸ λατινικὸ κείμενο, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται μνεία στὴν προμετωπίδα.

***23.**—ANGELI/ARETINI/DE MALEFICIIS/TRACTATUS,/ DE INQUIRENDIS ANIMADVERTENDISQ/criminibus. opus nedum utile, sed necessarium omnibus,/maximé ijs, qui ad prouincias regendas/constituti sunt./...Cum eiusdem Angeli vita, per Thomas Diplobatacium edita./ VENETIIS, Apud Franciscum de Francisca Senensem./MDLXXVIII./

[Κολοφώνας]: VENETIIS. / Petrus Dusinellus excudebat. / MDLXXVIII.

34 ἐκ. — φ. [42] + 467 + [1]. — Casanatense: H.VII. 61.

Ἡ βιογραφία τοῦ Angelo dei Gambilioni (Aretino) ἀπὸ τὸν Θ. Διπλοβατάτζη δημοσιεύεται στὸ δεύτερο ἀριθμημένο φύλλο. Τῆς σύντομης αὐτῆς βιογραφίας μᾶς ἦσαν γνωστὲς κι ἄλλες δυὸ ἐκδόσεις, τοῦ 1530 στὴ Λυὼν (Legrand, *XV-XVI*, IV σ. 270 σημ. 1. Πρβλ. E. Legrand, *Bibliographie Ionienne*... τ. Α' Παρίσι 1910, σ. 27) καὶ τοῦ 1584 στὴ Βενετία (Legrand, *XV-XVI*, IV σ. 270). Ὁ Κ. Σάθας, *Νεοελληνική Φιλολογία*, 'Αθ. 1869, σ. 135, μαρτυρεῖ καὶ ἔκδοση τοῦ 1551.

***24.**— CONCOR=/ DIA DISCORS, / SIVE / QVERIMONIA CATHOLICAE CHRISTI/Iesu Ecclesiae, ad Illustriss. S. Rom. Imperij Principes, et alios/ad unum omnes, nomine semichristianae Confessionis suae Au/gustanae temerè gloriantes, qua liquidò ipsis demonstrat, simu/latam, ac verè personatam ipsorum Concordiam, anno 1580./initam, non solùm viros facere Antichristianos; sed et/minimè solidis, immo Asystatis ad-/eòque pugnantis niti/fundamentis. / AVTHORE / Reuerendissimo VVilhelmo Lindamo Eccle/siae Ruraemundensis Episcopo:/INSERTA EST CENSURE DOCTISSI-/mi viri Ieremiae Patriarchae Constantinopolitani de Confes/sione Augustana epitome, qui illam grauissimorum, plus/minus XXXIII. errorum, Catholicae/fidei concorditer, con-/demnat./ COLONIAE./In officina Birckmannica/C/Ḷ/Ḷ. LXXXIII./Cum priuilegio S. Caesar. Maiestatis.

[Κολοφώνας]: COLONIAE/Typis Godefridi Kempensis.

15,5 έκ.— σ. 323.— Casanatense: dd.VI. 5.

***25.**— ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΤΗΣ/ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ./HOC EST,/PAVSANIAE ACCV-/RATA GRAECIAE DESCRIP-/PTIO, QVA LECTOR CEV MANV/PER EAM REGIONEM CIRCUM-DVCITVR:/A GVILIELMO XYLANDRO.../... recognita et ... repurgata./ ... FRANCOFVRTI/Apud haeredes Andreae Weche-li,/ANNO MDLXXXIII.

34 έκ.— σ. [12] + 508 + [76] + [12] + 352.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στις σ. [5 - 10] αναδημοσιεύεται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Μάρκου Μουσούρου στὸν Ἰανὸν Λάσκαρη, ἡ ὁποία ὑπάρχει καὶ στὴν ἔκδοση τοῦ Παυσανία τοῦ 1516 (Legrand, XV - XVI, I σ. 143 - 150).

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Β', σ. 247 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 123).

26.— (ΨΑΑΘΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΔΑΒΙΔ/Ἐτεῖ τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου/οἰκονομίας, ἀφπδ'/ [Κολοφώνας]: ΤΕΛΟΣ./Ἐτεῖ τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ/κῦ καὶ Θῦ & σρς ἡμῶν Ιῶ Χῦ, ἀφπδ')

Βλ. Ν.Α. Βέης, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων*, τ. Α' Ἀθ. 1967, σ. 635. Φωτογραφία προμετωπίδος καὶ τελευταίας σελίδος στὸν πίνακα LXX (πβ. καὶ σ. 690). Στὰ ἀβιβλιογράφηται ὁ Φ. Ἡλιοῦ, *Προσθήκες*, ὁ.π., σ. 319²⁸.

***27.**— L'HISTOIRE DE/LA DECADENCE/DE L'EMPIRE GREC, ET/ESTABLISSEMENT DE CELVY/des Turcs; Comprise en dix liures/par Nicolas Chalcondyle/Athenien./ De la traduction de Blaise de VIGENERE/Bourbonnois./ [Διακοσμητικό]. /A PARIS, Pour Abel l' ANGELIER, au premier pilier/de la grand' Sale du Palais./M.D. LXXXIII./AVEC PRIVILEGE DV ROY./

24 έκ.— φ. [33] + σ. 734 + φ. [1 λ.] + [19] + [1 λ.].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλες Παρισινές, στὸν 16^ο αἰῶνα, ἐκδόσεις τῆς Ἱστορίας τοῦ Ν. Χαλκοκονδύλη, ἀνεξάρτητες ἢ ἐνσωματωμένες σὲ ἄλλα ἱστορικὰ ἔργα, μᾶς εἶναι, ὡς τώρα, γνωστὲς τῶν ἐτῶν 1567 καὶ 1577 (Legrand, XV - XVI, IV σ. 133 - 135, καὶ 208). Τὴν ἔκδοση τοῦ 1584, ποὺ περιγράφουμε, τὴν εἶχε ἀναφέρει καὶ ὁ Γ. Ι. Ζαβίρας, *Νέα Ἑλλάς*..., Ἀθ. 1872, σ. 91.

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Β', σ. 229 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 126).

28.— ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ/Ἡ παροῦσα ἀποστολικὴ βίβλος, ἐτυπώθη/ἐν Βενεταίαις νεωστί, μετὰ πολλῆς/ἐπιμελείας ἐκ τῶν τύπων/τοῦ κουνάδου/ἔτει ἀπὸ τῆς ἐν σάρκου οἰκονομίας τοῦ κυρίου καὶ/Θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀφπε:

19,5 ἐκ.— φ. [2 λ.] + 160.— Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα. Στὴν δεύτερη σελίδα χαλκογραφία μετὰ τὴν Ἀνάσταση. Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 207 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, ὁ.π., σελ. 85).

Τὸν ἴδιο χρόνο «ἐκ τῶν τύπων Κουνάδου» τυπώθηκε καὶ Εὐχολόγιο (Βλ. Μ. Φώσκολος, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης. Μὲ συμπληρώσεις στὶς βιβλιογραφίες τῶν E. Legrand καὶ Δ. Γκίνη - Β. Μέξα*, «Ὁ Ἑρατιστής», τ. 9 (1971), σ. 32. Συμπληρωματικὲς πληροφορίες ἀπὸ Γ. Λαδᾶ — Ἀθ. Χατζηδῆμο, *Προσθῆκες... γιὰ τοὺς αἰῶνες XV, XVI καὶ XVII*, ὁ.π., σ. 79).

***29.—** ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ/ΤΟ ΜΕΓΑ./ΗΓΟΥΝ/Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ./ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΟΝ/MAGNVN, SEV/MAGNVN GRAMMATICAE PENV:/... OPERA FRIDERICI STLBVRGII VETER./E Typographeio Hieronymi Commelini,/ANNO CHRISTI MDXCIII./ [Dedicatio: 1595].

36 ἐκ.— σ. VIII + στ. 828 + σ. 163.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἰθούσα Σπα-νίων.

Στὶς σελ. VII - VIII τὰ ποιήματα τοῦ Μάρκου Μουσούρου καὶ Ἰωάννου Γρηγοροπούλου, πού ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τοῦ 1499 τὰ ἀναδημοσιεύει ὁ E. Legrand, *XV - XVI*, I σ. 55 - 62. Τὸ ἀντίτυπο τῆς BB ἀνῆκε στὸν Αἰμίλιο Πόρτο καὶ ἔχει πολλὰ σημειώσεις ἀπὸ τὸ χέρι του.

Βλ. καὶ Ἀρχέτυπα καὶ ἐκδόσεις, ὁ.π., τ. Β', σ. 253 (φωτογραφία προμετωπίδος στὴ σ. 179).

***30.—** HOMERI / POETAE CLARISSI/MI ODYSSEA, AN-DREA DI=uo Iustinopolitano interprete, ad/uerbum translata./EIVSDEM BATRACHOMIOMA-/chia, id est, Ranarum et murium pugna, Aldo/Manutio Romano interprete. /EIVSDEM HY-MNI DEORVM, XXXII, /Georgio Dartona Cretense interprete. [Τυπ. σῆμα: Sessa]/VENETHIS. [s.a.].

15,5 ἐκ.— φ. 238 + [2] — Casanatense: r. VI. 26.

Στὴν προμετωπίδα σφραγίδα τοῦ καρδινάλιου Casanata. Τὴν ἔκδοσιν πρέπει νὰ θεωρήσουμε τοῦ 16^{ου} αἰώνα. Γιὰ τὸν τυπογράφο βλ. Νικ. Γ. Κοντοσόπουλος, *Τὰ ἐν Βενετία τυπογραφεῖα*, ὁ.π., σ. 294.— Τῆς μεταφράσεως τῶν Ὀμηρικῶν ὕμνων ἀπὸ τὸν Κρητικὸ Γεώργιο Δαρτόνα μᾶς εἶναι γνωστὲς ἄλλες τέσσερες ἐκδόσεις, χρονολογημένες αὐτές, τῶν ἐτῶν 1537, 1538 στὴ Λυών, τοῦ ἴδιου ἔτους στὸ Παρίσι καὶ τοῦ 1540 (Legrand, *XV - XVI*, III σ. 367, 374 καὶ 396).

***31.**—ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ/ΤΟΥ ΣΤΑΓΕΙΡΙΤΟΥ/ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ./OPERUM ARISTOTELIS STAGIRITAE PHILOSOPHORUM OMNIUM LONGE/PRINCIPIS, NOVA EDITIO/Graece & Latinè... ex bibliotheca Isaaci Casauboni... Aureliae Allobrogum, apud Petrum de la Roviere. MDCV.

32 έκ.—[Τόμοι 2].—Casanatense: L.I. 34.5.

Περιέχονται και μεταφράσεις τῶν Θεοδώρου Γαζῆ, Ἰωάννου Ἀργυροπούλου και Νικολάου Λεονίκου Θωμαίου.

32.—BIBAION/ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ/ΜΗΝΟΣ/Περιέχον τὴν πρό-
πουσαν αὐτῷ/ἄπασαν ἀκολουθίαν./Τὸ παρὸν βιβλίον τετύποτὲ Ἐνετίη-
σιν/παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Πινέλλῳ/Ἔτει ἀπὸ τῆς Θεογονίας ,αχιδ’

28 έκ.—φ. 72.—Γράμματα ἐρυθρὰ και μαῦρα.—Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου:
Α 39 (Πρ. Νικόδ. Παυλόπουλος, ὁ.π., σ. 22).

Ὁ Ant. Pinelli τὸ ἴδιο ἔτος τύπωσε και μεηναῖο τοῦ Ἀπριλίου (Legrand, XVII, I σελ. 101), τοῦ ὁποίου ἀντίτυπο ὑπάρχει και στὴν βιβλιοθήκη μονῆς Λειμῶνος.

***33.**—BARTOLI/à Saxoferrato/LVCERNAE IVRIS,/OMNIA,
QVAE EXTANT, OPERA/.../IACOBI Anelli de Bottis... et
PETRI Mangrellae Cauensis,/...illustrata./.../TOMVS PRI-
MVS./.../VENETHIS, Apud Iuntas. M.DCXV./...
[Σελ. 8 - 9]: BARTOLI SAXOFERRATENSIS/PRAECLARISSIMI
IVRIS UTRIVSQUE/INTERPRETE VITA,/Per Dominum
Thomas Diplouatatum, I.V. Doctorem edita.

41 έκ.—Casanatense: G. I. 7.

Σημειώσεις στὰ ἔργα τοῦ Bartoli εἶχε δημοσιεύσει ὁ Θ. Διπλοβατάτζης τὸ 1575 και τὸ 1576 (Legrand, XV - XVI, IV σ. 193 και 207. Περιγράφοντας στὴν *Bibliogr. Ionienne*, Α' σ. 23 - 24, τὸ ἴδιο ἔργο τὸ χρονολογεῖ 1581!). Σύμφωνα με πληροφορίες τοῦ Κ. Σάθα, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, ὁ.π., σ. 135, ὁ Διπλοβατάτζης δημοσίευσε ἔργα τοῦ Βαρτόλδου [sic] τὸ 1572 στὴ Βενετία και τὸ 1596 στὴν Κολωνία.

***34.**—SANCTI PATRIS NOSTRI/IOANNIS/CHRYSOSTOMI/
ARCHIEPISCOPI/CONSTANTINOPOLITANI,/Ad populum An-
tiochenum, adversus Iudaeos, de incomprehensibili/Dei natura,
de Sanctis, deque diuersis eiusmodi argumentis,/Homiliae LXXVII.
/Nunc primum Graecè et Latinè coniunctim editae .../.../.../.../
TOMUS PRIMUS./FRONTO DUCAEUS BVRDEGALENSIS...
/.../.../PARISIIS,/Apud SEBASTIANUM CRAMOIST, ET

ANTONIUM STEPHANUM,/Typographum Regium./M.DC.XXI.
/EX REGIS PRIVILEGIO./

33,5 ἐκ.— Casanatense: B. IV. 17.

Στίς σ. 327 - 328: THEODORI GAZAE THESSALONICENSIS AD
ALPHONSUM REGEM/praeatio in orationes de incomprehensibili Dei
natura S. Ioannis Chrysostomi, quas è Graeco in Latinum vertit.

Στίς σ. 328 - 393: EIVSDEM DE INCOMPREHENSIBILI/Dei natura,
contra Anomoeos, absente episcopo,/Homilia prima./Theodoro Gaza Thes-
salonicensi interprete.

***35.**— THEOPHRASTI ERESII [sic]/De/HISTORIA PLAN-
TARVM/LIBRI DECEM,/Graecè & Latinè./In quibus/Textum
Graecum variis Lectionibus,/emendationibus, hiulcorum supple =/
mentis: Latinam GAZAE versionem nova/interpretatione ad mar-
gines: totum Opus/absolutissimis cum Notis, tum Commen =/
tariis: item rariorum Plantarum iconibus/illustravit/IOANNES
BODAEVS à STAPEL,/Medicus Amstelodamensis./Accesserunt/
IVLII CAESARIS SCALIGERI,/in eosdem libros Animadver-
siones: /ET ROBERTI CONSTANTINI/Annotationes,/Cum IN-
DICE locupletissimo./AMSTELODAMI/Apud Henricum Lau-
rentium/Anno 1644.

39 ἐκ.— φ. [10] + σ. 1187 + φ. [43].— 'Εθνική Βιβλιοθήκη: Ε.Φ. 12498^a.

Τὸ ὕδιο ἀντίτυπο τὸ ἀναφέρει ὁ Εὐλόγιος Κουρίλας, *Ἱστορική βιβλιογραφία...*
Τόμος Α' (1470 - 1899), 'Αθ. 1938, σ. 173. "Ἄλλο ἀντίτυπο ὑπάρχει στὴ βιβλιο-
θήκῃ τῆς μονῆς Ὀλυμπιωτίσσης (βλ. 'Αχιλ. Γ. Ααζάρου, *Κατάλογος ἐντύπων βι-
βλιοθήκης Ὀλυμπιωτίσσης*, 'Αθ. 1964, σ. 114). Τὸ «Περὶ φυτῶν» ἔργο τοῦ Θεο-
φράστου, σὲ μετάφραση Θ. Γαζῆ, ἐκδόθηκε, σὰν αὐτοτελὲς ἔντυπο, τὰ ἔτη 1483
1528, 1529 (Legrand, *XV - XVI*, III σ. 53 - 7, 116, 325 - 6), καὶ ἄλλες φορὲς
ἐνσωματωμένο σ' ἄλλα ἔργα, προπαντὸς στίς ἐκδόσεις - μεταφράσεις τοῦ Ἀριστο-
τελικοῦ ἔργου «Περὶ ζώων».

***36.**— LUCII CORNELII/EUROPÆI/MONARCHIA/SOLIP-
SORUM./Ad virum Clarissimum/LEONEM ALLATIVM./Cui nu-
perrimè accessit/CLAVIS OMOMASTICA./[Διακοσμητικὸς]/Iuxta
exemplar VENETVM,/Superiorum permissu./CICDCXLVIII.

14 ἐκ.— σ. 158 + [6].— Casanatense: g. XX. 24.

Ἡ ἐκδοση δὲν ἀναφέρει τόπο καὶ τυπογράφο. Ἡ πρώτη ἐκδοση τοῦ ἔργου
ἔγινε στὴ Βενετία τὸ 1645 (Legrand, *XVII*, V σ. 60). Τὸ ἔργο τυπώθηκε καὶ ἄλλες
φορὲς στὰ ἰταλικά, στὰ γαλλικά ἢ συσταχωμένο σὲ ἄλλα ἔργα. Βλ. *Bibliotheca*
Casanatensis Catalogus δ.π., τ. IV, σ. 247.

37.—(ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ/ΕΥ'ΛΑΒΗ'Σ ΚΑΙ' ΨΥ/ΧΟΦΕΛΕΣΤΑ-
ΤΗ/Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν/ΣΤΑΥΡΟ'Ν,/Ποιηθεῖσα μὲν παρὰ
τοῦ λογιωτάτου/ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Νικηφόρου Ρ'ωδίου τοῦ Κρη-
τός./Τανῦν δὲ νεωστὶ τυπωθεῖσα εἰς χάριν/τῆς πρὸς αὐτὸν τὸν τίμιον
καὶ ζωο/ποιὸν Σταυρὸν εὐλαβείας τοῦ εὐ-/γενεσάτου ἐν ἄρχουσι Σ'
Χρι-/σιανικωτάτου Κυρίου/Ἰωάννου Λοράνδου/τοῦ Κρητός: —/Παρὰ
τοῦ φιλέλληρος Ρ'ωάννου Ἀντωνίου/τοῦ Ρουλιανοῦ/Ἐνετίησιν, ἀχμῆ'/
— Con licentia de' Superiori & Privilegio:—/Πουλίεττα κοντὰ εἰς
τὸν Πόντο τοῦ Α'γίου Φαντίνου:).

—, σ. 14.—Βλ. Ν.Α. Βέης, *Τὰ χειρόγραφα τῶν Μετεώρων...*, ῥ.π., σ. 279.

38.—(Matthaei DEVARII, De Graecae linguae particulis. Lon-
dini 1657).

Ἐκδοση ποτὶ ἀκόμα λαμπάνει. Βλ. παρακάτω, στίς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεως
τοῦ ἔργου τὸ 1793.

*39.—[ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ Καισαρείας Ἑργα. Interprete Claudio
Maltreto Parisiis e typographia Regia 1663]. Tomi II pars poste-
rior]:

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ/ΚΑΙΣΑΡΕΩΣ/ΑΝΕΚΔΟΤΑ·/PROCOPII CAE-
SARIENSIS/ARCANA HISTORIA./QUI EST LIBER NONUS
HISTORIARUM./Ex Bibliotheca Vaticana NICOLAUS ALEMAN-
NUS protulit,/Latinè reddidit, Notis illustravit./Recognovit, va-
rias lectiones adiecit, al lacunas ferè omnes/impleuit CLAUDIUS
MALTRETUS Aniciensis,/è Societate IESU/... PARISIIS, È
TYPOGRAPHIA REGIA. M.DC.LXIII.

[Κολοφώνας]: PARISIIS,/IN TYPOGRAPHIA REGIA,/CU-
RANTE SEBASTIANO CRAMOIST',/Regis ac Reginae Archi-
typographo./MDCLXIII.

43 ἐκ.—φ. [4] + σ. XXIV + 216 + φ. [41]—Casanatense: V. I. 3.

Στὴν ἀρχή: *Illustrissimo et Reverendissimo D. P. Ludovico Cardinali Lu-
dovisio, S.R.E. Camerario. Nicolaus Alemannus F.*

Στίς σ. I—XIV: *Nicolai Alemanni De Procopio, et Arcana eius Historia
iudicium.*

Μετὰ τὸν Προκόπιο, στὸν τόμο, τὰ ἔργα Νικηφόρου Βρυεννίου 1661 (P.
Possinus).—Τὴν ἔκδοση μαρτυρεῖ καὶ ὁ Κ. Σάθας, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, ῥ.π.,
σ. 296 (ὁ ὁποῖος κάμει λόγον καὶ γιὰ τοὺς ἀγνωστές μας, ὡς τώρα, ἐκδόσεις, μὴ στὴ
Ρώμη τὸ 1624 καὶ μὴ στὴν Κολωνία τὸ 1669). Ἀντίτυπο ὑπάρχει καὶ στὴν Πανε-
πιστημιακὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰακίου τῆς Ρουμανίας (βλ. Nicos Gaidagis, *Catalo-
gue cartilor Grecesti de la Biblioteca Centrală Universitară «M. Eminescu»*,

τ. Α' 'Ιάσι 1974, σ. 153). Μᾶς εἶναι γνωστές κι ἄλλες δυό, παλαιότερες, ἐκδόσεις τῆς μεταφράσεως τῆς 'Ιστορίας τοῦ Προκοπίου ἀπὸ τὸν Ν. 'Αλεμάννο, τῶν ἐτῶν 1623 καὶ 1654 (Legrand, *XVII*, I σ. 177 - 8 καὶ II σ. 71 - 72, ἡ δεύτερη ὅχι ἀπὸ αὐτοψία).

***40.**—BIBAIION/O'NOMAZOMENON/ΘΗΣΑΥΡΟΣ. / Ο'ΠΕΡ ΣΥΝΕΓΡΑΨΑΤΟ, Ο' Ε'Ν ΜΟΝΑΧΟΙΣ/ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ/Ο' ΥΠΟ-ΔΙΑΚΟΝΟΣ, & ΣΤΟΥΔΙΤΗΣ Ο' ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ./ Ε'νταῦθα ἐτέθησαν, καὶ ἕτεροι τινὲς λόγοι, ὠφέλιμοι, ἐπτά/εἰς τὸ τέλος τοῦ Βιβλίου. Μετὰ καὶ τὴν/ἐξήγησιν τοῦ, Πάτερ ἡμῶν./Τὸ παρὸν Βιβλίον τετύπεται, Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ, παρὰ/Α'νδρέα τῷ Γ'ουλιανῷ, ἀναλώμασι τοῖς αὐτοῦ./Ε'πιμελεία δὲ καὶ διορθώσει, Γρηγορίου/Γ'ερομονάχου/Βλάχου τοῦ Κρητός./CON LICENZA DE' SUPERIORI./ [Ἐμβλη-μα]/.Ε'τι ἀπὸ τῆς ἐν σάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν/Γ'ΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ'. ,αχζζ'.

22,5 ἐκ.— σ. 552 (A₄ - Z₄ A₄- L₁₄ Mm₂).— Casanatense: B. VI. 46.

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1562 - 1799 ἔγιναν πολλὰς ἐκδόσεις τοῦ *Θησαυροῦ*. Μᾶς εἶναι γνωστές ἀπὸ αὐτοψία ἡ ἀπλὴ γραπτὴ πληροφορία, 37 συνολικά. Τοῦ τυπογράφου Andrea Giuliani βρέθηκε ἄλλη μιὰ ἐκδοση, τοῦ ἔτους 1682 (Legrand, *XVII*, V σ. 121 - 2). Καμιά ὅμως, ἀπὸ ὅσο ξέρω, δὲν ἀναφέρει γιὰ ἐπιμελητὴ τὸν Γρηγόριο Βλάχο.

***41.**—VETERES de Re Militari Scriptores... Vesaliae Clivorum, ex officina Andreae ab Hoogenhuysen, CljIj C L XX.

... Casanatense: S. III. 2.

Στις σ. 295 - 357: Aeliani De instruendis aciebus opus ad Hadrinum: a Theodoro Thessalonicense Latinum factum & Antonio Panormitae Alphonsi regis praeptori dictum.

Στις σ. 377 - 404: Castramentatio Romanorum ex Polybii lib. VI. Historiarum. Versa olim è Graeco ab A. Iano Lascari.

Τῆς μεταφράσεως τοῦ Θ. Γαζῆ μᾶς εἶναι, ὡς τώρα, γνωστές δυὸ ἐκδόσεις στὸν 15^ο αἰῶνα καὶ 13 στὸν 16^ο, καμμιά στὸν 17^ο. Σ' ἐκεῖνες τῶν ἐτῶν 1585 καὶ 1592 δημοσιεύτηκε καὶ ἡ μετάφραση τοῦ Πολυβίου ἀπὸ τὸν Ἰανὸν Λάσκαρη (Legrand, *XV - XVI*, IV σ. 278 καὶ 319 - 320), ἡ ὁποία ἔχει τυπωθεῖ ἀνεξάρτητα ἄλλες τέσσερες φορές, τὸ 1529, 1537, 1596 καὶ μία ἀχρονολόγητη (βλ., ἀντίστοιχα, Legrand, *XV - XVI*, I σ. 204 - 5, III σ. 367 - 8, IV σ. 343 καὶ III σ. 108).

***42.**—Ω'ΡΟΛΟΓΙΟΝ/Α'ρτι ἀκριβῶς ἐκδοθέν, καὶ/ἐπιμελῶς ἐπανορθωθέν/Παρὰ τοῦ Σοφ. καὶ Παν. Α'μβροσίου Α'ββ./τοῦ Γραδενίγου, Βιβλιοφύλακος τοῦ/Α'Γ'Ι'ΟΥ ΜΑ'ΡΚΟΥ./Μετὰ πλείζων Πασχαλίων, καὶ τοῦ Συν-/ταγματίου, περὶ πασῶν τῶν Νησιῶν,/μεταγλωττισθέν-

τος εἰς κοινὸν ἰδίω-/μα παρὰ Νικηφόρου Γ'ερομ./τοῦ Πασχαλέως./
[Εἰκόνα βρεφοκρατοῦσης Παναγίας]/Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ, /αχος./ Παρὰ Α'ν
δρέα τῷ Γουλιανῷ./

13 ἐκ.— φ. [1] + σ. ψιζ' [= 716] + φ. [10]. Στὴ σ. [2] ξυλογραφία μετὰ τὸν
Χριστὸ αἶροντα τὸν Σταυρό. Στὴ σ. κς' ξυλογραφία μετὰ τὴν Ἀγία Τριάδα. Γράμ-
ματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Casanatense: d. XIV. 11.

Τὸν ἴδιον χρόνον Ὁρολόγιον, μετὰ διόρθωσιν ἐπίσης τοῦ Ἀμβροσίου Γραδενίγου
καὶ τὰ κείμενα τοῦ Νικηφόρου Πασχαλέως, δημοσίευσε καὶ ὁ Ν. Γλυκὺς (= 743
σελίδες)· βλ. Legrand, *XVII*, II σελ. 326. Ἀπὸ τοῦς τυπογράφους Giuliani μᾶς
εἶναι γνωστὲς καὶ ἄλλες δυὸ ἐκδόσεις τοῦ Ὁρολογίου, τῶν ἐτῶν 1645 καὶ 1667 (Le-
grand, *XVII*, σ. 3 - 4 καὶ 200).

***43.**—'ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ,/ΣΥ'Ν ΘΕΩ Α'ΓΓ'Ω./Νεωστὶ μετατυπω-
θεῖς, καὶ μετὰ ἐπιμελείας, ὧν/εἶχον πρότερον σφαλμάτων/ἐκκαθα-
θεῖς./Η' πῖσις ἡμῶν, οὐκ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων/ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ./
[Μορφὲς δύο Ἀποστόλων].Ε'ΝΕΤΙ'ΗΣΙΝ. /αχπ./ Παρὰ Α'νδρέα τῷ
Γουλιανῷ.

21 ἐκ.— σ. 320 (A₄ - V₄). Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Casanatense:
A. XII. 29.

Δὲν ἔχει βρεθεῖ ὡς τώρα, ἀπὸ ὅσο ξέρω, ἄλλη ἐκδοσις τοῦ Ἀποστόλου ἀπὸ
τοῦς Giuliani.

44.—BIBAIION ΚΑΛΟΤ'ΜΕΝΟΝ/Ε'ΚΛΟΓΙΟΝ/Τουτέστιν οἱ ὁ-
ραιότεροι βίοι τῶν Ἀγίων, ἐκ τοῦ/Μεταφραστοῦ Συμεῶνος/Ἐκλε-
γμένοι, καὶ εἰς κοινήν μεταφρασθέντες Διάλεκτον,/διὰ τὴν τῶν Ὁρ-
δόξων ὠφέλειαν, παρὰ Ἀγαπίου/Μοναχοῦ τοῦ Κρητός,/ΝΕΩΣΤΙ
ΜΕΤΑΤΥΠΩΘΕΝΤΕΣ, ΚΑΙ ΜΕΤΑ/πλείστης ἐπιμελείας διορθωθέν-
τες./ΕΝΕΤΙΗΣΙ. 1680./Παρὰ Νικολάω Σάρω/,αχπ'/CON LICENZA
DE' SUPERIORI.

21 ἐκ.— σ. 368.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: B 155 (Πβ. Νικ.δ. Παυλόπου-
λος, *β.π.*, σ. 68).

***45.**—LA/ROSAURA/Dramma per Musica./DEDICATA/All'
Ill. st iss. [sic] Sig. e Padrone Colendiss./Il Signor Caualiere/ODO-
ARDO VINCENTINO/REATINO./ [Φιγούρα γυναικείας μορφῆς μετὰ
ἄνθη] /IN ROMA, Per Marc' Antonio/& Orazio Campana 1695.

13 ἐκ.— σ. 71.— Casanatense: Comm. 328 (int. 5).

Στὴ σ. 3 - 4: Ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Angelo Rosati· σ. 5: "Ὅτι ἡ ἐπιτυ-
χία τῆς Rosaura στὴ σκηνὴ ὀφείλεται καὶ στὴ μουσικὴ τοῦ Giacomo Antonio
Pertì. Δὲν ἀναφέρεται τίποτε περὶ Bezzi (βλ. Legrand, *XVII*, II σ. 456)· σ. 10:
Imprimatur (χ.χ.).

Εἶναι ἔργο τοῦ Ἀντωνίου Ἀρκολέου. Στὴν προμετωπίδα τοῦ ἀντίτυπου τῆς Casanatense νεώτερο χέρι σημείωσε: *d' Antonio Arcoleo*. Ὁ Legrand (δ.π.) περιγράφει ἔκδοση τοῦ ἔργου στὰ 1689 καὶ ἀναφέρει πὼς ἔχει πληροφορία ὅτι ἡ δεύτερη ἔκδοση τοῦ ἔργου ἐγίνε στὰ 1693.

***46.**—*Miniera dell' Argutezze Scoperta dal Signor Silvio Arcudi, ed illustrata dal P. Alessandro Tomaso Arcudi suo Pronipote, de' Predicatori.*

Δημοσιεύτηκε στὴ σειρὰ: *La Galleria di Minerva ovvero Notizie Universalii...* Tomo secondo... In Venetia MDCXCVII, Presso Girolamo Albrizzi..., σελ. 297 - 316.—Casanatense: R.IV.13.

Μᾶς εἶναι γνωστὰ κι ἄλλα τρία ἔντυπα τοῦ Ἀλεξάνδρου Θωμᾶ Ἀρκούδη (ὁ ὁποῖος δημοσίευσε καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμο Candido Malamorte USSARO), ποὺ τὰ ἐνσωμάτωσε στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία ὁ E. Legrand *XVII*, V σ. 166 - 7, καὶ *XVIII*, I σ. 70 - 1 καὶ 119). Ὁ Κ. Σάθας, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, σ. 452, κάμει λόγο καὶ γιὰ ἄλλα ἔργα τοῦ ἰδίου, ποὺ δημοσιεύτηκαν, τῶν ὁποίων, ἔμως, δὲν ἔχει βρεθεῖ ἀντίτυπο.

47.—(Matthiae DEVARII, *De Graecae linguae particulis. Noribergae* 1700).

Ἐκδοση ποὺ ἀκόμα λανθάνει. Βλ. παρακάτω, στίς σημειώσεις τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τὸ 1793.

***48.**—ΣΟΥΙΔΑΣ./SUIDAE LEXICON,/GRAECAE & LATINE./Textum GRAECUM cum MANUSCRIPTIS/Codicibus collatum a complurimis mendis purgavit,/NOTISQUE perpetuis illustravit:/Versionem Latinam AEMILII PORTI/ innumeris in locis correxit;/Indicesque AUCTORUM et RERUM adjecit/LUDOLPHUS KUSTERUS,/Professor humaniorum literarum in Gymnasio/Regio BEROLINENSI./ [Τυπ. Σῆμα] /CANTABRIGIAE,/TYPIS ACADEMICIS. MDCCV./

[Τόμοι 3]: 42 ἐκ.—φ. [11]+σ. 932 /φ. [1]+σ. 775/ φ. [1]+σ. 719. Βιβλιοθήκη τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος: R. 9.

Τῆς πρώτης ἔκδοσης τοῦ «Σουῖδα», σὲ λατινικὴ μετάφραση τοῦ Αἰμ. Πόρτου, τὸ 1619, γνωρίζουμε δυὸ ἀντίτυπα, ποὺ διαφέρουν μεταξύ τους (Legrand, *XVII*, I σ. 134-5). Στὸν πρόλογο τοῦ πρώτου τόμου τῆς ἐπανεκδόσεως, φ. [10^v], σημειώνει ὁ νέος ἐπιμελητής: «Ex Notis Aemilii Porti ea excerpsumus, quae ad rem facere, & alicujus momentis nobis esse videbantur. Sunt enim annotationes ejus leviores plerumque, & tironibus tantum aptae; quibus proinde Suidam onerare nolimus». Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἡ νέα ἔκδοση ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τῆς βασικῆς τὴν πρώτη ἐκείνη, αἰτία γιὰ τὴν ὁποία (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου ἐπιμελητοῦ στὴν προμετωπίδα) ἐθεωρήσαμε δίκαιη τὴν ἐνσωμάτωσή της

στην 'Ελληνική Βιβλιογραφία. Τὸ ἀντίτυπο ἔχει κίβλας ἀνακρινωθεῖ. Βλ. "Ἑλλη Δ. Μαρσέλλου, *Παλαιὰ ἢ σπάνια ἐκδόσεις παρὰ τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος*, 'Αθ. 1975, σ. 17. "Ἄλλα ἀντίτυπα: Leo Olschki, *Catalogo 135: Libri antichi in greco*, Φλωρεντία [1958:], ἀρ. 403, καὶ 'Αχιλ. Γ. Λαζάρου, *Κατάλογος ἐντύπων βιβλιοθήκης Ὀλυμπιωτίσσης*, 'Αθ. 1964, σ. 214 - 5.

49.—SANCTISSIMI DOMINI/NOSTRI/CLEMENTIS XI. / PONT. MAX./Homilia habita in Basilica S. Mariae ad Praesepe die/Natali Domini MDCCV/Graecè reddita/A DEMETRIO GEORGVLIO/Peloponnesio Collegii Graecorum de Vrbe/Alumno./VENETIIS, MDCCVI/Apud Antonium Bortoli/SUPERIORUM PERMISSU.

21 ἐκ.— σ. 10+[2 λ.].— Μονὴ Λεμιῶνος Λέσβου: Β 177 (πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 75).

Γνωρίζουμε ἀρκετὲς ἐκδόσεις μεταφράσεων ὁμιλιῶν τοῦ πάπα Κλήμεντος ΙΑ', καμωμένες ἀπὸ τοὺς Ἀλοῦσιο Ἀνδρούτση (Legrand *XVIII*, I σ. 40), Ἰωάννη Πατούσα (αὐτ., σ. 17 - 8), Λαυρέντιο Ἀμμιράλιο (Μ. Φώσκολος, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης*, *δ.π.*, σ. 37 - 8), Μελέτιο Τυπάλδο (Legrand, *δ.π.*, σ. 16 καὶ 18), Ἱερώνυμο Τυπάλδο καὶ Ἰωάννη Ἀνδρέα Γρίττη Τυπάλδο (Μ. Φώσκολος, *Συμπλήρωμα στὶς ἑλληνικὲς ἱστορικὲς βιβλιογραφίες*, «Ὁ Ἑρμιστὴς» ΙΒ', 1975, σ. 35, 36). Δὲν γνωρίζαμε, ὡς τώρα, καμμιά μετάφραση τοῦ Πελοποννήσιου Δημητρίου Γεωργούλη. Ξέρουμε μονάχα ὅτι συνεργάστηκε, τὸ 1708, στὴν ἐκδοση τῆς συλλογῆς «Ἄνθη Εὐλαβεῖας», στὴν ὁποία (σ. 5) δημοσιεύεται 8στιχό του, σὲ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀφιερωμένο στὸν διευθυντὴ τοῦ Φλαγγινιανοῦ Ἰωάννη Πατούσα, καὶ τὸν ἐπόμενον χρόνον στὴ συλλογὴ τοῦ Ἰωάννου Ἀβραμίου, *Ἀπανθίσματα ποιητικὰ συλλεχθέντα εἰς τὴν δαφνόστεφφορίαν... Γεωργίου Ὑπομενᾶ...* Ἀπὸ τὰ βιογραφικὰ του εἶναι γνωστὸ ὅτι τὸ 1711 σπούδαζε νομικὰ στὴν Πάδοβα (βλ. 'Αρ. Π. Στεργέλλης, *Τὰ δημοσιεύματα τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας τὸν 17^ο καὶ 18^ο αἰ.*, 'Αθ. 1970, σ. 68), ἀφοῦ πρῶτα εἶχε μείνει μερικὰ χρόνια στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης. Ἦταν ἀνεψιὸς τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρύσανθου Νοταρᾶ, ἀπὸ τὴν μητέρα του Σκαρλάτα Νοταρᾶ, γι' αὐτὸ πιὸ συχνὰ ἀναφέρεται σὰν Νοταρᾶς, παρὰ σὰν Γεωργούλης. Μετὰ τὴν Πάδοβα ἐδρασε στὸ Βουκουρέστι, ὅπου ξέρουμε ὅτι μετέφρασε διάφορα ἔργα. Βλ. γι αὐτὸν Αr. Camariano - Cioran, *Les académies princières de Bucarest et de Jassy et leurs professeurs*, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 221, 247, καὶ 'Αθ. Ε. Καραθανάση, *Ἡ Φλαγγίνειος σχολὴ τῆς Βενετίας*, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 297. Ἀπὸ ὅσα ξέρω δὲν εἶχαμε ὡς τώρα ἀπὸ καμμιά ἄλλη πηγὴ πληροφορία πὼς ὁ Δημ. Γεωργούλης, ἀνεψιὸς τοῦ πατριάρχου, σὰν μαθητὴς τοῦ παπικοῦ Κολλεγίου τῆς Ρώμης μετέφρασε καὶ δημοσίευσε λόγον τοῦ πάπα. Προσθέτουμε γι' αὐτὸν μερικὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα, προπαντὸς σχετικὰ μὲ τὴν σπουδὴν του στὴ Ρώμη, βγαλμένα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Κολλεγίου, καὶ θὰ ἐπανεέλθουμε ἄλλοτε, ἀναλυτικότερα, σὲ μελέτῃ πιὸ σύνθετῃ. Γιὰ τοῦ Γεωργίου γεννήθηκε στὰ Τρίκαλα Κορινθίας στὶς 26 Ὀκτ. 1689 καὶ μπῆκε στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης

στις 22 Νοεμβ. 1701. 'Εκεῖ σπούδασε γραμματική, ρητορική και λογική ὡς τις 21 'Ιουν. 1707, πού πῆρε ἄδεια, «ob periculum phtisis», ν' ἀναχωρήσει, χωρίς ν' ἀποτελειώσει τις σπουδές του.

***50.**—DISSERTATIO/HISTORICO - PHILOLOGICO - THEOLOGICA/De/VERSIONE NOVI/TESTAMENTI,/BARBARO - GRECA,/Quam/DEO DANTE,/SUB PRAESIDIO/IOH. MICH. LANGII,/Theol. Doct. & Prof. Publ. Ordin. h.t./suae Facultatis Decani, nec non Verbi Divini/Ministri,/H.L.Q.C./d. XXI. Octobr. Anno MD. CCVII./Disquisitioni publicae subjiacet/ JOH. MICHAEL DOEDERLINUS,/Weissenburgo - Francus./Editio altera, emendatior./ALTDORFI,/Literis Jodoci Wilhelmi Kohlesii./

19 ἐκ. — σ. 16. — Casanatense: Miscell. 1889 (int. 4).

Ἡ dissertatio αὐτὴ δημοσιεύθηκε πάλι τὸ 1708, στὸ ἔργο τοῦ Joh. Mich. Langius, *Philologiae Barbaro - Graecae...* (Legrand, *XVIII*, I σ. 62 - 4). Ὁ Legrand, σ. 64, δίνει σύντομες πληροφορίες γιὰ τὴν ἐδῶ περιγραφόμενη ἀνεξάρτητη ἐκδοση, χωρίς νὰ παραπέμψει σὲ ἀντίτυπο. Θεωρήσαμε χρήσιμη τὴν ἐκτενέστερη ἀνάλυση τοῦ φυλλαδίου.

Πραγματεύεται, βασικά, τὸ θέμα τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης σὲ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὸν Μάξιμο Καλλιουπολίτη, πού δημοσιεύθηκε, μὲ πρόλογο καὶ τοῦ Κύριλλου Λούκαρη, τὸ 1638 σὲ τόπο πού δὲν ἀναφέρεται στὸ ἔντυπο, παρ' ὅλο πού ὑπάρχουν καὶ ἀντίτυπα στὰ ὁποῖα δηλώνεται ὅτι τὸ ἔργο τυπώθηκε στὴ Γενεύη (βλ. E. Legrand *XVII*, I σ. 663 - 8). Ὁ συγγραφέας τῆς πραγματείας, προσπαθώντας νὰ δικαιολογήσει τὴν ἀνάγκη τῆς μεταφράσεως τῆς Γραφῆς σὲ γλῶσσα νέα ἑλληνικὴ, ἀναδημοσιεύει ἀποσπάσματα τόσο ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ μεταφραστῆ Μάξιμου ὅσο κι ἀπὸ τὸν δεύτερο πρόλογο τοῦ Λούκαρη. Ἐπιχειρεῖ νὰ προσδιορίσει τὸν τόπο πού τὸ ἔργο τυπώθηκε καὶ ἐξηγεῖ γιὰτὶ ἡ μετάφραση αὐτὴ δὲν κυκλοφορήθηκε εὐρύτερα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο.

Ὁ ἴδιος στὴ σελ. 5 τοῦ φυλλαδίου γράφει σχετικὰ μὲ τὸν μὴ ἀναγραφόμενο τόπο ἐκδόσεως τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης: «Alii Genevam allegant; alii Antwerpiam; alii Amstelodamum; alii alia loca. Multis probabilissimum videtur, in Belgio hanc editionem esse adornatam, sive Amstelodamum, sive alius locus praelum subministrarit; quanquam B. Prof. Koenigius noster... in ea fuerit opinione, Genevam potius, quàm urbem quandam Belgicam operam typographicam huic libro applicuisse».

Ὁ ξένος μελετητὴς ἔχει ὑπόψη του τὴν νέα ἐκδοση τῆς μεταφράσεως, στὸ Λονδίνο, πού ἔγινε τέσσερα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν δημοσίευση τῆς διατριβῆς του, τὸ 1703, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ μοναχοῦ Σεραφεῖμ τοῦ Μυτιληναίου (βλ. E. Legrand *XVIII*, I σελ. 30 - 1), καί, φυσικά, ἀγνοεῖ τὴν λίγο ἀργότερα τρίτη «ἐν Ἀλατῆς Σαζωνίας» τοῦ ἔτους 1710, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Ἀναστασίου Μιχαήλ καὶ τοῦ Λιβερίου Κολέττη (βλ. E. Legrand *XVIII*, I σελ. 89 - 93, καὶ συμπληρωματικὲς πληροφορίες στοὺς Γ. Λαδᾶ - Ἀθ. Χατζηδῆμο, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία: Συμβολὴ στὸ δέκατο ὄγδοο αἰῶνα*, Ἀθ. 1964, σ. 4). Ἀναδημοσιεύει (σελ. 7 - 8) ἀπόσπασμα ἀπὸ σχετικὴ πληροφορία πού δίνει ὁ μοναχὸς Ἱερεμίας, καὶ πού δημοσιεύεται στὸ

Χρονικό Φιλίππου τοῦ Κυρίου (βλ. E. Legrand, *XVII*, II σελ. 443-5), ὁ ὁποῖος, μιλώντας γι αὐτὴ τὴν ἔκδοση τοῦ 1638, μεταξὺ ἄλλων γράφει: «καὶ ταύτην τινὲς μεθερμήνευσαν Βαρβαροφώνως, ἀλλ' ἄχρηστος ὤπται ἡ μετάφρασις, οὐδεὶς γὰρ ὠνήσεται», καὶ θεωρεῖ σὰν αἵτια τῆς περιορισμένης στὸν ἑλληνικὸ χῶρο κυκλοφορίας τῆς πρώτης ἐκείνης μεταφράσεως τὰ ἑξῆς:

«1) Graecorum superstitiosam vetustatis venerationem et fastum insignem, qui facile praefationem utramque & maximè illa, quae § V & VI tam ex Maximi Calliopolitae, quàm ex Patriarchae Cyrilli epistola excerpseramus in malam partem acceperat: 2) Cyrilli Patriarchae fata, et ex collusionem cum Reformatis famam non obscuram, quā, quemadmodum Graeci perquam offendebantur; ita non est mirum, quòd metaphrasin, illam pro pignore istius habuerint collusionis, & idcirco totam operam parvi fecerint. His si quis velit 3) addere rationem «ex nimio» (quòd prolixitas operis & nitor elegantium characterum postulabant) «pretio»; fortè non adeo aberrarit à scopo. In nostris terris Exemplar (quo ego quondam ex favore celeberrimi Possessoris sum usus, & unde varia excerpta Benevolo Lectori jam communicavi) B. Prof. Koenigio... sex constitit florenis, sive quatuor imperialibus: Unde facile conjicere licet, in Oriente pretium non potuisse esse minus, quod homines sortis tenuioris vix uni libro impenderint? Plane igitur verum fuerit, quod dixerat Jeremias, illam metaphrasin inter Graeculos, paucos habuisse emturientes» (σελ. 8).

Στὴν τελευταία σελίδα τοῦ φυλλαδίου, ὅπου τὰ «Corollaria Respondentis» ὁ ξένος ὑποστηρικτὴς τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσας μεταξὺ ἄλλων γράφει:

«Falluntur, qui linguam Barbaro - Graecam cultum minimè mereri affirmant, eamque ut ignotam et nimis obscuram vilipendunt et rejiciunt».

***51.— ΛΟΓΟΙ / ΨΥΧΩΦΕΛΕΙΣ / ΕΙΣ ΤΟ ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΠΑ-**
ΘΟΣ, ΚΑΙ/ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝΔΟΞΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ / Τοῦ Κυρίου ἡ-
μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, / ΣΥΝΤΕΘΕΝΤΕΣ / Παρὰ Ἀθανασίου Ἱερομονά-
χου/Βαρούχα τοῦ Κρητός, / Εἰς ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν τῶν πιστῶν /
Νῦν μὲν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντες. / Παρὰ δὲ Ἰωάννου Ἱερέως τοῦ
Ἀβραμίου / πάσῃ ἐπιμελείᾳ διορθωθέντες. / [Τυπ. σῆμα: N. S.] /
ΕΝΕΤΙΗΣΙ. 1711. / Παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρω. ,ψι.α'. / CON LICENZA
DE SUPERIORI.

15,5 ἐκ.— σ. 218. Στῇ σ. [8] ξυλογραφία μετὰ τὴ Στρώωση.— Casanatense: hh.V. 8.

Στίχοι σ. 3 - 7 προσφωνητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀθανασίου Βαρούχα:

Πρὸς πάντας τοὺς ἐντεννομένους ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς Ἱερομένους, Κοσμικοὺς, καὶ(αὶ) Μοναχοὺς, μετάνοια, ὑγεία, καὶ(αὶ) πάντα τὰ ἀγαθὰ καὶ ὠφέλιμα.

"Αἰοὶ καὶ φιλόχριστοι Πατέρες, καὶ(αὶ) Ἀδελφοί μου Χριστιανοί, ὅσοι λάβετε τούτους τοὺς ζ'. Λόγους, σὰς παρακαλῶ νὰ τοὺς δεχθῆτε, καὶ νὰ ἀκούσετε μὲ πᾶσαν τιμὴν καὶ θεϊκὴν εὐλάβειαν τὰ ἅγια Πάθη τοῦ Κυ(ρίου) μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ(αὶ) νὰ τὰ χαράξετε μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας, ὥσάν τὰ ἐχάραξεν ὁ Χ(ριστὸς)

εἰς τὸ κορμί του, καὶ τὰ ἐδέχθηκε μέσα εἰς τὴν καρδίαν του, διὰ νὰ μᾶς συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ νὰ μᾶς βάλλῃ εἰς τὴν βασιλείαν του. Ἄν θέλετε, καὶ σᾶς ἀρέσει νὰ τοὺς διαβάσετε εἰς αὐτὴν τὴν θρηνητικὴν καὶ πικραμένην ἡμέραν τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης Παρασκευῆς, χρειά εἶναι, νὰ ἀναγνώσετε εἰς τὸν Ὁρθρον εἰς τὴν σ'. Ὡδὴν, τὸν πρῶτον Λόγον τοῦ Ὁρθρου. Καὶ τὴν ἡμέραν εἰς [σ. 4] τὴν Πρώτην Ὡραν τὴν πρώτην Στάσιν. Καὶ πρῶτον ἂς διαβάζονται οἱ τρεῖς Ψαλμοὶ τ(ῆς) Ὡρας, τὰ Τροπάρια, ἡ Προφητεία, ὁ Ἀπόστολος, κ(αὶ) τὸ Εὐαγγέλιον· καὶ εὐθὺς καθίζοντας ὁ Λαὸς, ἂς διαβάξῃ κανένας Ἱερομένος καλόφρωνος, διαχωριστά, κ(αὶ) εὐμορφα, κ(αὶ) κατανυκτικά, μὲ πᾶσαν ἐνλάβειαν τὴν Πρώτην Στάσιν, νὰ ἀκούουσι μὲ καλὴν σιωπὴν ὅλοι ἐκεῖνα τὰ θλιβερά καὶ πονετικά λόγια, νὰ εὐχαριστοῦσι τὸν σταυρωθέντα Χριστόν, κ(αὶ) νὰ κλαίονσι τὰς ἁμαρτίας τους. κ(αὶ) ἔτι ἂς γένη κ(αὶ) εἰς τ(αῖς) ἄλλαις τρεῖς Στάσεσι. Ὁ σ'. Λόγος ἂς διαβάζεται εἰς τ(ὸν) Ὁρθρον τοῦ μεγάλου Σαββάτου. κ(αὶ) ὁ ζ'. εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην Κυριακὴν τ(ῆς) Λαμπρᾶς, καθὼς ὅπου εἶναι ἐδῶ εἰς τοῦτο τὸ Βιβλίον σηματοδεδειμένοι. Καὶ διὰ νὰ γίνεταί ἡ μάζωξις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν μεγάλην Παρασκευὴν, χρειάζεται(αι) οἱ Προεστοί, ὅπου εἶναι εἰς Χώραις, ἢ εἰς Χωρία, ἢ εἰς Μοναστήρια, νὰ τὸ προφωνοῦσι προτύτερα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῖων, ἢ ἄλλαν ἡμέραν, ὅπου εἶναι πολλοὶ εἰς τὴν Ἀκολουθίαν, κ(αὶ) νὰ τοὺς προειποῦσι νὰ τὸ δώσουνσι λόγον ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, νὰ τὸν μάθουσιν ὅλοι, νὰ μαζωχθοῦσιν εἰς τὴν τάδε Ἐκκλησίαν, ὅπου νὰ εἶναι μεγαλῆτερη, καὶ τόπος ἐπιτήδειος νὰ σταθοῦσιν οἱ ἐρχόμενοι, νὰ ἀκούσουν τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ, καὶ ταῖς πληγαῖς, καὶ τοὺς πόνους του. Καὶ ἂν θέλουνσι νὰ δεχθῇ ὁ Θεὸς τὴν ἀκολουθίαν, καὶ προθυμίαν, [σ. 5] κ(αὶ) ἐνλάβειαν, κ(αὶ) κόπον, κ(αὶ) τὴν καλὴν τους προαίρεσιν, ἂς συμαζώξουσιν ὅλον τὸν νοῦν τους, κ(αὶ) τὴν ὀρεξίν τους αὐτὴν τὴν ὥραν οἱ Προεστοί, κ(αὶ) ὁ Λαὸς, εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χ(ριστοῦ), νὰ περισσεύῃ ὁ πόνος τους τὴν κακοσύνην τῶν Ἰουδαίων, ὅπου τὸν ἐστ(αύ)ρωσαν. Ναὶ Ἀγαπητοί, ἂς τ(ὸν) τιμῇσωμεν μὲ μίαν καλὴν κ(αὶ) ἀγαπημένην συμφωνίαν, ἂς τὸν εὐχαριστήσωμεν εἰς (τὴν) μεγάλην εὐσπλαγχνίαν, ὅπου ἠθέλησε νὰ πάθῃ τόσα κακὰ διὰ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καθὼς ἠκούσετε καὶ ἄλλαις φοραῖς, κ(αὶ) θέλετε ἀκούσῃ κ(αὶ) τῶρα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, διὰ καλλήτερον κ(αὶ) ἀλησμόνηστον ἐνθύμησιν. Ἀδὲν ἐσυμφωνοῦσαν οἱ ἄσεβεῖς κ(αὶ) ἄπιστοι Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἀρχοντες, καὶ ὁ θεόργιστος Λαὸς τῶν Ἰουδαίων, δὲν ἐστ(αύ)ρωναν τ(ὸν) Χ(ριστό)ν. ἔτ(ι) κ(αὶ) τῶρα, ἀδὲν συμφωνήσουν Ἐκκλησιαστικοί, κ(αὶ) Λαῖκοί, δὲν δοξάζε(αι) οὐδὲ θεραπεύε(ται) ὁ Χριστός. Ἐκεῖνοι ἐκάμασιν ὥσαν ἐχθροί, μὰ ἡμεῖς ἂς κάμωμεν ὡς φίλοι τὴν θεάρεστον συμφωνίαν. Καὶ πρῶτον οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ἂς φωνάζουσιν πάντα τους τοῦ Κυρίου τὰ δικαιώματα. διὰτὶ ἀδὲν τὸ κάνουνσι, γίνονται φονεῖς εἰς ταῖς ψυχαῖς, ὅπου διὰ νὰ μὴν τοὺς μιλοῦσιν, ἁμαρτεῦνουν, κ(αὶ) κολάζονται(αι). Μαρτυρᾷ το ὁ μέγας Χρυσόστομος. Φόνων ὑπεύθυνοι οἱ διδάσκαλοι κρῖνονται, ὅταν μὴ πάντα, χωρὶς ὑποστολῆς ἐξηγοῦνται τοῦ Θεοῦ τὰ δικαιώματα. Καὶ τὸ παθένουσι κ(αὶ) αὐτοὶ ὡς τὸν Ἰωάν(ν) προφήτην εἰς τὴν θάλασσαν. καὶ ὅσοι δὲν πείθονται(αι) [σ. 6] τ(ῆς) Ἐκκλησίας, τὸ παθένουν ὡς τὸ ἔπαθαν οἱ Νινευῖται τ(ὴν) δευτέραν φορὰν, ὅπου ἐπῆργεν ὁ Προφήτης Ναούμ, κ(αὶ) τοὺς ἐμίλησε, κ(αὶ) μὴν ὑπακούοντας εἰς τὰ λόγια του, νὰ μετανοήσουν, ἐκαταποντίσθησαν ἂν τ(ὴν) ἡμέραν ἐτούτην ἐτρόμαξαν τὰ ἄνυχα στοιχεῖα, κ(αὶ) ἄλλαξαν τ(ὴν) ὄψιν τους, κ(αὶ) τ(ὴν) ἐδείξαν Θε(ὸ)ν τους μετὰ σημάδια ὅπου ἐκάμασιν, στέκει καλὰ νὰ μὴ δεῖξωμεν σήμερον (καὶ) ἡμεῖς τ(ὴν) ἀγάπην μας; Βαρὺν σᾶς φαίνεται(αι) νὰ ξαργήσωμεν μίαν ἡμέραν διὰ ἐκεῖνον, ὅπου ἐκρεμάσθη εἰς

τ(όν) Στ(αν)ρόν, κ(αι) ἀπέθανε διὰ τ(ήν) ἀγάπην [sic] μας, κ(αι) διὰ τ(ήν) ἐλε-
θερίαν μας αὐτ(ήν) τ(ήν) ἡμέραν; "Αν ἦτον θάνατος ἐνὸς παραιμιχοῦ ἀν(θρώπου),
ἐξαργιούμαν, νὰ τ(όν) συντροφεύσωμεν· κ(αι) εἰς τοῦ Χ(ριστο)ῦ τὰ πάθη δὲν μᾶς
ἐγνοιάζε(αι), κ(αι) ἂν ἔβρεχεν ἡ ἀβύωστίᾳ ἦτον, ἢ ἄλλον ἐμπόδιον, ἐξαργιούμαν
κ(αι) δὲν ἐψηφοῦμαν τὸ διάφορον· κ(αι) εἰς τ(ήν) στ(αύ)ρωσιν τοῦ Χ(ριστο)ῦ
δὲν χαρίζομεν μίαν ἡμέραν, ὅπου δὲν χάνομεν, ἀλλὰ κερδύνομεν; κ(αι) ἀδὲν ἀκού-
σωμεν τὰ Πάθη του σήμερον μὲ μίαν ἐνθύμησιν ἀλησιμόνηστον, πότε θέλετε νὰ τὰ
ἀκούσωμεν; ὦ ἐθνικὴ ἀπιστία, ὦ φοβερὴ τυφλάγρια ὦ τρομερὴ ἀσέβεια, κ(αι)
παντοτινὴ ἀπαν(θω)πία, κ(αι) Ἰουδαϊκὴ σκληροκαρδία; "Ω πῶς ἐπαρυστρατή-
σαμεν ὅλοι μας ἀπὸ τ(ήν) στράταν τοῦ Θ(εο)ῦ, κ(αι) ἀπὸ τὸ μέγαλον μας χρέος,
ὡσάν νὰ εἴμεσθην ἐπιστοί [sic]. Καλὰ τὸ λέγει ὁ Προφήτης Δα(βί)δ. Πάντες ἐξέ-
κλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν. οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἔως ἐνός. Ἀλή-
μονον, οὐδὲ κἄν τούτην τ(ήν) ἡμέραν δὲν εἴμεσθην καλοὶ νὰ ἀκούσωμεν τ(ήν) ἄμε-
τρον ἀγάπην κ(αι) ἐλεημοσύνην, ὅπου ἔκαμεν ὁ Θ(εὸς) εἰς ἐμᾶς διὰ τ(ήν) εὐσπλαγ-
χίαν του; [σ. 7] Τούτῃ περισσεύει ὅλαις τ(αῖς) θλιβεραῖς κ(αι) κατανυκτικαῖς
ἡμέραις ὁλονοῦ τοῦ χρόνου, κ(αι) ὅσοι τ(όν) τιμοῦσι μὲ νηστείαν, κ(αι) εὐλάβειαν,
ἐλεημοσύνην, κ(αι) μετάνοιαν, λαμβάνουσιν εὐκόλα τ(ήν) συγχώρεσιν, (ἡμπορῶ νὰ
εἰπῶ) ὡς τ(όν) μετаноημένον Ληστήν, ὅπου τ(όν) ἔβαλεν ὁ Χ(ριστὸς) εὐθὺς εἰς τ(όν)
παράδεισον. Τέλος πάντων Ἐγὼ ἔκαμα ὡς τὰ μικρὰ κ(αι) πτωχὰ παιδιὰ, ὅπου
δὲν δύνουνται νὰ δουλέψουν, κ(αι) μαζώνονσιν ἀπὸ τὰ πεσμένα ἀσάχνα τῶν θερι-
στῶν, καὶ ἀπὸ τ(αῖς) μαδισμέναις ῥώγαις τῶν τρυγητῶν, κ(αι) φιλεῖν οὖσι τοὺς
γονεῖς, κ(αι) τὰ ἀδελφία τους. ἔτσι κ(αι) ἐγὼ εὐρισκόμενος πτωχὸς κ(αι) μικρὸς
ἀπὸ ἀρετῆν κ(αι) μάθησιν, μαζώνοντας τοῦτα τὰ μικρὰ καὶ ὀλίγα λόγια ἀπὸ τὰς
Ἀγίας Γραφάς, κ(αι) Διδασκάλους, σᾶς ἔστεσα τὴν πνευματικὴν Τράπεζαν
τ(ῆς) ἀγίας καὶ προσκυνητ(ῆς) Στ(αν)ρώσεως τοῦ Χ(ριστο)ῦ εἰς ψυχικὴν σ(ωτη)-
ρίαν. κ(αι) δὲν χρειάζεται(αι) ἄλλο, παρὰ νὰ ἐπακούσετε. κ(αι) σᾶς προσκυνῶ μὲ πᾶ-
σαν ταπεινότητα τ(ῆς) καρδιάς μου, ζητῶντας τ(ήν) εὐχὴν, καὶ τὴν εὐλογίαν σας.
κ(αι) σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὴν καλὴν μου προαίρεσιν, κ(αι) νὰ παρακαλεῖτε
τ(όν) Θεόν, νὰ μοῦ συγχωρήσῃ τὰς ἁμαρτίας μου. Ἀμήν.

Ἐγινάτε ἐν Χ(ριστ)ῷ Ἰ(ησο)ῦ τῷ δι' ἡμᾶς στ(αν)ρωθέντι.

Δουλὸς σας ταπεινός, κ(αι) κατὰ Θεὸν ἡγαπημένος

Ἀθανάσιος ἀνάξιος Ἱερομόναχος

Βαρούχα ὁ ἐκ Κρήτης

Εἶναι ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ ἔργου, τοῦ ὁποίου γνωρίζουμε ἄλλες 12 ἐκδόσεις
στὸν 18^ο αἰῶνα. Πρόκειται γι' αὐτὴν ποὺ ὁ Φ. Ἡλιοῦ, ὁ.π., σ. 322¹³⁷, τὴν περι-
έλαβε στὶς ἀνθολογίαι καὶ χρονολογικὰ τὴν ὑπέθεσε παλαιότερη τοῦ 1721. Τὸ
ἴδιο ἔτος ὁ Ν. Σάρος ἐτύπωσε καὶ τὸ Ἐβδομαδευχάριο τοῦ Ἀθ. Βαρούχα (Γ. Σ.
Πλουμίδης, *Τὰ παλαιὰ ἐλληνικά βιβλία τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης τῆς Βενετίας*,
«Ὁ Ἑρμηνεύτης», Θ' 1971, σ. 259).

**52.—ΘΗΣΑΥΡΟΣ / ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ / ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟΥ / ΚΑΙ
ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ**/Τοῦ Θεσσαλονικέως, / Μετὰ τῆς προσθήκης ἐν τῷ τέλει
καὶ ἐτέρων ἐπτὰ / Λόγων ψυχωφελεστικάτων, τῆς τε Εἰρηγόρεως / τοῦ Πάτερ
ἡμῶν. / Νεωστὶ Μετατυπωθεῖς, καὶ ἐκ πολλῶν σφαλμάτων μετὰ πάσης /

ἐπιμελείας ἐκκαθαρθεὶς παρ' Ἀλεξάνδρου/Καγκελλαρίου./CON LICENZA DE' SUPERIORI/Ε'ΝΕΤΙΗΣΙ/Παρά Νικολάω Γλυκεῖ/αψκς'.

22 ἐκ.— σ. 552.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 147 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 64).

***53.**—ΝΙΚΗΤΟΥ/ ΑΚΩΜΙΝΑΤΟΥ/ ΧΩΝΙΑΤΟΥ/ΙΣΤΟΡΙΑ·/ NICETAE ACOMINATI/CHONIATAE,/MAGNI LOGOTHETAE SECRETORUM, INSPECTORIS ET JUDICIS VELI,/Praefecti sacri cubiculi:/HISTORIA·/HIERONYMO VVOLFIO OETINGENSI INTERPRETE./Editio Glossario Graeco-barbaro auctior, & ope MSS. Reg. emendatior,/Cura et studio CAROLI ANNIBALIS FABROTI J.C./ [Διακοσμητικὸ] /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX/.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [18]+σ. 373+[29].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰατίου (βλ. N. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β', σ. 67).

***54.**—ΓΕΩΡΓΙΟΥ/ΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΟΥ/ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ/ΧΡΟΝΙΚΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ./GEORGII ACROPOLITAE/MAGNI LOGOTHETAE/HISTORIA,/JOELIS CHRONOGRAPHIA COMPENDIARIA,/ & JOANNIS CANANI Narratio de Bello CP./LEONE ALLATIO INTERPRETE, CUM EJUSDEM NOTIS, & THEODORI DOUZAE Observationibus./Accessit Diatriba de GEORGIIORUM Scriptis./ [Ἑμβλημα]. /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./ M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [4]+σ. 1 - 156+1 - 167+[8].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Οἱ σημειώσεις τοῦ Α. Ἀλλατίου στὸ β' μέρος τοῦ τόμου, στίς σ. 1 - 43, καὶ ἡ διατριβὴ τοῦ *De Georgiis* στὸ ἴδιο μέρος, στίς σ. [57] - 167. Συσταχωμένο μέ: Δούκα, Βυζ. Ἱστορία (βλ. ἀρ. 58). Ἡ πρώτη ἐκδοσις τῆς Ἱστορίας τοῦ Γ. Ἀκροπολίτου, μὲ μετάφραση τοῦ Α. Ἀλλατίου, ἐγίνε τὸ 1651 (Legrand *XVII*, II σ. 51).

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰατίου (βλ. N. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β' σ. 167 - 8).

***55.**—IMPERIUM / ORIENTALE / SIVE / ANTIQUITATES / CONSTANTINOPOLITANAE / IN QUATUOR PARTES DISTRIBUTAE: / QUAE EX VARIIS SCRIPTORUM GRAECORUM OPERIBUS / & praesertim ineditis adornatae, Commentariis, & Geographicis, Topographicis, aliisque quam plurimis monumentorum ac nomismatum tabellis / illustrantur &, ad intelligentiam cum sacrae tum prophanae historiae appropriatae conducunt. / Opera et studio DOMNI ANSELMI BANDURI Ragusini, Presbyteri ac Monachi / Benedictini e Congregatione Melitensi. / TOMUS PRIMUS / [Ἑμβλημα]. VENETIIS, / EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA. / M. DCC. XXIX.

[Στὸν κολοφώνα καὶ τῶν δύο τόμων]: Graeci textus / Innumeris in locis totum Opus purgatum, mendis & illustratum / CORRIGENTIBUS / D. GEORGIO PATUSSA ATHENIENSE / FLANGINIANI SEMINARII RECTORE, / ET. D. FRANCISCO ALBERTINI / ECCLECIAE S. BARTHOLOMAEI ALUMNO / necnon S. Officii Venetiarum Consultore /.

Τὸν ἔδωκε χρονοῦ... Tomus SECUNDUS...

38 ἐκ.

Tom. I = φ. [2] + σ. lvj + φ. [1] + [1 χάρτ.] + σ. 176 + 344 + [51].

Tom. II = φ. [2] + σ. 345 - 708 + [8] + 80 + [16]. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis. ὁ.π., τ. Β', σ. 64 - 65).

***56.**—ΛΑΟΝΙΚΟΥ / ΚΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΟΥ / ΑΘΗΝΑΙΟΥ / ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΚΑ. / LAONICI / CHALCOCONDYLAE / ATHENIENSIS / HISTORIARUM LIBRI DECEM. / Interprete CONRADO CLAUSERO Tigurino. / CUM ANNALIBUS SULTANORUM, / Ex interpretatione JOANNIS LEUNCLAVII. / Accessit Index Glossarum Laonici Chalcocondylae, studio et opera / CAROLI ANNIBALIS FABROTI IC. / [Εἰκὼν] / VENETIIS, / EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA, / M. D. CC. XXIX. /

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE / D. GEORGIO PATUSSA / ATHENIENSIS, / FLANGINIANI SEMINARII / MAGISTRO ET RECTORE. /

38 ἐκ. — φ. [4] + σ. 1 - 380 + φ. [13]. — Στὸν τόμο προτάσσεται: *Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βιβλὸς [sic] Χρονικῇ*... — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Τὴν ἔκδοσιν ἀναφέρει καὶ ὁ Γ. Ζαβίρας, *Νέα Ἑλλάς*, σ. 91. Ἄλλο ἀντίτυπο Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 66 - 7).

***57.**—HISTORIAE / BYZANTINAE / SCRIPTORES / POST THEOPHANEM, / PARTIM NUNC PRIMUM EDITI, / PARTIM RECENSITI, ET NOVA VERSIONE ADORNATI: / quorum Catalogum proxima pagina indicabit. / Cura et studio τοῦ Μακκρίτου R.P. FRANCISCI COMBEFISII / Ordinis FF. Praedicatorum Congreg. S. Ludovici. / [Μονόγραμμα] / VENETIIS, / EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA. / M. DCC. XXIX. /

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE / D. GEORGIO PATUSSA / ATHENIENSI, / FLANGINIANI SEMINARII / MAGISTRO ET RECTORE. /

38 έκ. — φ. [4] + σ. 1 - 443 + [4]. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Στὸν τόμο προηγεῖται: Anastasii Bibliothecarii Historia Ecclesiastica...

*Άλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 74.)

***58.**—DUCAE / MICHAELIS DUCAE NEPOTIS / HISTORIA BYZANTINA / RES IN IMPERIO GRAECORUM / GESTAS COMPLECTENS: / A IOANNE PALAEOLOGO I. AD MEHEMETEM II. / Accessit CRONICON BREVE, quo Graecorum, Venetorum, / & Turcorum aliquot gesta continentur. / E BIBLIOTHECA REGIA, nunc primum in lucem edita, / versione Latina, et Notis illustrata. / Studio & opera ISMAELIS BULLIARDI. / [Ἑμβλημα] / VENETIIS / EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA. / M. DCC. XXIX. /

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE / D. GEORGIO PATUSSA / ATHENIENSI, / FLANGINIANI SEMINARII / MAGISTRO ET RECTORE. /

38 έκ. — φ. 13 + [1 λ.] + σ. 203 + 12. — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

***59.**—ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ / ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ / ΡΩΜΑΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. / NICEPHORI GREGORAE / BYZANTINA HISTORIA. / TOMUS PRIMUS. / Libri XI. ab HIER. VVOLFFIO jam pridem Latini facti, & in lucem editi: / iidem nunc auctiores & castigatiores quam antea. / TOMUS SECUNDUS. / Libri XIII. nunc primum e Codd. Mss. eruti, & typis mandati. / Ex his Libros fere XI Latine vertit JOH. BOIVIN, Bibliothecae Regiae Custos alter. / Idem Codices contulit, Notas addidit, et alias Appendices. / [Διακοσμητικὸ] / VENETIIS, / EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA. / M. DCC. XXIX. /

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ A-
THENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARI/MAGISTRO ET RE-
CTORE./

38 ἐκ.— φ. [32]+σ. 577+φ. [1]+σ. 76+[32].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθου-
σα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N.
Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 68.)

***60.**—ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ/ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ/ΑΠΟΒΑΣΙΑΕΩΣ
/ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΑΙΑ Δ'./ΙΟΑΝΝΙΣ CANTACUZENI/EX IMPE-
RATORIS/HISTORIARUM/LIBRI IV./JACOBUS PONTANUS
Soc. Jesu Latine vertit, & Notas suas cum JACOBI/GRETSE-
RI ejusdem Societatis Adnotationibus addidit./Graece nunc primum
prodeunt ex codice MS. Bibliothecae Viri Illustrissimi/PETRI
SEGUIERII Franciae Cancellarii./[Εἰκόνα]./VENETIIS,/EX TY-
POGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M.DCC.XXIX.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/A-
THENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARI/MAGISTRO ET RE-
CTORE.

38 ἐκ.— φ. [12]+σ. 1 - 724+1 - 76+φ. [18] — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθου-
σα Σπανίων.

Ἄλλο ἀντίτυπο στῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N.
Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 66).

***61.**—ΙΩΑΝΝΟΥ/ΚΙΝΝΑΜΟΥ/ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ
/ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΛΟΓΟΙ ΕΞ./ΙΟΑΝΝΙΣ CINNAMUS/IMPERATORII
GRAMMATICI/HISTORIARUM LIBRI SEX,/SEU DE REBUS
GESTIS/A JOANNE ET MANUELE COMNENIS IMPP. CP./
Accedunt CAROLI DU FRESNE, D. DU CANGE, Regi a Con-
siliis,/et Franciae apud Ambianos Quaestoris, Notae Historicae et
Philologicae./HIS ADJUNGITUR/PAULI SILENTIARI DES-
CRIPTIO SANCTAE SOPHIAE, QUAE/nunc primum prodit
Graece & Latine, cum uberiori Commentario./[Μονόγραμμα] /VE-
NETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./
M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/A-
THENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARI/MAGISTRO ET RE-
CTORE./

38 ἐκ.— φ. [6]+σ. 238+[11].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Συσταχωμένο με τὸν δεύτερο τόμο τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Ἰωάννου Ζωναρᾶ (βλ. ἀρ. 68).

***62.**—GEORGII CODINI/ET ALTERIUS CUJUSDAM ANONYMI/EXCERPTA/DE ANTIQUITATIBUS CONSTANTINOPOLITANIS,/Edita In lucem opera & studio/PETRI LAMBECHII HAMBURGENSIS:/cum Latina versione, & Animadversionibus necessariis./ACCEDUNT MANUELIS CHRYSOLORAE EPISTOLAE TRES/de comparatione veteris et novae Romae./ET IMP. LEONIS COGNOMINE SAPIENTIS ORACULA/cum Figuris, atque antiqua Graeca Paraphrasi./Addita est etiam Explicatio Officiorum sanctae ac magnae Ecclesiae, juxta eorum ordinem,/Interprete BERNARDO MEDONIO Tolosate./ [Ἑμβλημα]. VENETHIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA,/M. DCC. XXIX.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [4]+ σ. 1 - 211.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἰθουσα Σπυριδίων.

Συσταχωμένο με: Γεωργίου Κωδηνού, De officiis..., καὶ Notitia dignitatum omnium... Οἱ ἐπιστολὰς τοῦ Χρυσολωρᾶ στὴς σ. 81 - 98.

Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰαίου (βλ. N. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 60).

***63.**—GEORGIUS CODINUS/CUROPALATA,/DE OFFICIIS MAGNAE ECCLESIAE,/ET AULAE CONSTANTINOPOLITANAE./Ex versione P. JACOBI GRETSERI Soc. JESU, cum ejusdem in Codinum/Commentatior. libris tribus, & de Imaginibus non manufactis Opere./In hac Editione praeter comparatum cum Regiis MMSS. Graecum textum, et repa/ratam Latinam versionem, accedunt inediti ex Regia et Mazarina Bibliotheca./Officialium Catalogi, et ad Codini mentem locupletes Notae./Adjunguntur recentiores Orientalium Episcopatum Notitiae, voces honorariae,/appellationes dignitatum indices, quibus postremis saeculis Ecclesiastici/vel Aulici Proceres salutabantur./Cura et opera P. JACOBI GOAR Paris. Ord. Praedic. Congreg. Reform. S. Ludovici./ [Ἑμβλημα]/VENETHIS, EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA,/M. DCC. XXIX.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/A

THENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE/.

38 ἐκ.— φ. [8]+σ. 1 - 362+φ. [9].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἰθουσα Σπανίων.
Ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. Ν. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 61).

***64.**—ANNHΣ/ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ / ΠΟΡΦΗΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΙΣΣΗΣ/ΑΛΕΞΙΑΣ·/ANNAE COMNENAE/PORPHYRO-GENITAE CAESARISSAE/ALEXIAS, SIVE DE REBUS AB ALEXIO IMPERATORE/VEL EJUS TEMPORE GESTIS,/LIBRI QUINDECIM./E Bibliotheca BARBERINA nunc primum editi,/Et a PETRO POSSINO Soc. JESU Presbytero Latina Interpretatione, Glossario, et/Notis illustrati, una cum SINNAMO Continuatore ANNAE, et aliis quibusdam/ad ALEXIADEM spectantibus./Accesserunt Praefationes ac Notae DAVIDIS HOESCHELII Augustani, ex Editione anni/MDCX. itemque Notae Historicae & Philologicae CAROLI DU-FRESNE & c. / [Εἰκόνα] /VENETHIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M.DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [6]+σ. 425+116+φ. [16] — Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἰθουσα Σπανίων.

***65.**—ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ/ΤΟΥ ΜΑΝΑΣΣΗ/ΣΥΝΟΨΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ· / CONSTANTINI / MANASSIS / BREVIARIUM HISTORICUM./EX INTERPRETATIONE JOANNIS LEUNCLAVII,/cum ejusdem, & JOANNIS MEURSII Notis./ACCEDIT VARIARUM LECTIONUM LIBELLUS,/cura LEONIS ALLATHI, et CAROLI ANNIBALIS FABROTI JC./Item Glossarium Graeco-barbar. Studio ejusdem FABROTI./ [Εἰκόνα] /VENETHIS, EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA,/M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE.

38 ἐκ.— φ. [4]+σ. 165+[9].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἰθουσα Σπανίων.

Στις σ. 118 - 135: EX MS. CODICE LEONIS ALLATHI/IN/CONSTANTINI MANASSIS/ANNALIUM EDITIONEM MAURICIANAM/LEC-

TIONES VARIAE./Quibus loca mutila ac manca suppleuntur, depravata corriguntur, totus denique/Auctor nitori suo pristino restituitur./

Δημοσιευμένο μαζί με Νικήτα 'Αχομινάτο (βλ. άρ. 53). 'Η πρώτη έκδοση τοῦ έργου, με επιμέλεια τοῦ Α. 'Αλλατίου, έγινε τὸ 1655 (Legrand XVIII, II σ. 80 - 1). "Άλλα αντίτυπα στὴ Μονὴ 'Ολυμπιώτισσας (βλ. 'Αχ. Γ. Λαζάρου, *δ.π.*, σελ. 165), καὶ στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ 'Ιασίου (βλ. Ν. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β', σ. 66). Πρβλ., ἐπίσης, Carmela Jacono, *Bibliografia di Leone Allacci...*, Παλέρμο 1962, σ. 31.

***66.**—ΓΕΩΡΓΙΟΥ/ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΗ/ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ./GEORGII PACHYMERIS/ANDRONICUS/PALAEOLOGUS/sive/HISTORIA RERUM/AB ANDRONICO SENIORE/In Imperio gestarum usque ad Annum ejus Aetatis undequin / quagesimum. / E BIBLIOTHECA BARBERINA/Interprete PETRO POSSINO e Soc. JESU./ACCESSERUNT EJUSDEM, OBSERVATIONUM/LIBRI TRES./ [Εἰκόνα]. /VENETIIS,/ EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX.

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [5]+σ. 7 - 377+[1 λ.]+φ. [1]+σ. 1 - 2+113 - 116+7 - 134+φ. [13].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἵθουσα Σπανίων.

"Άλλο αντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ 'Ιασίου (βλ. Ν. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β', σ. 59).

***67.**— ΓΕΩΡΓΙΟΥ/ΤΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΗ/MIXAHA ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ./GEORGII PACHYMERIS /MICHAEL /PALAEOLOGUS/SIVE/HISTORIA RERUM/A MICHAELE PALAEOLOGO/Ante Imperium,/ & in Imperio gestarum./NUNC PRIMUM EDITA/EX BIBLIOTHECA BARBERINA/Interprete PETRO POSSINO e Soc. JESU./ACCESSERUNT EJUSDEM OBSERVATIONUM LIB. TRES,/et Appendix: Specimen Sapientiae Indorum Veterum./[Εἰκόνα]./VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI JAVARINA./M. DCC. XXIX./

[Κολοφώνας]: CORRIGENTE/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARII/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.— φ. [5]+79[= 7] - 291[=295]+σ. 3 - 195+[13].— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἵθουσα Σπανίων.

"Άλλο αντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου (βλ. N. Gaidagis, δ.π., τ. Β', σελ. 60).

***68.**—ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ/ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ/ΓΕΓΟΝΟ-
ΤΟΣ/ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ/ΔΡΟΥΓΓΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΓΛΑΣ,/ΚΑΙ
ΠΡΩΤΟΑΣΗΚΡΗΤΙΣ/ΧΡΟΝΙΚΟΝ./JOANNIS ZONARAE/MO-
NACHI/MAGNI ANTEA VIGILUM PRAEFECTI,/ET PRIMI A
SECRETIS/ANNALES./CAROLUS DU FRESNE, DOM. DU
CANGE,/Regi a Consiliis, et Franciae apud Ambianos Quaestor,
VVolfianam Editionem cum scriptis/Codicibus contulit: Latinam
Versionem recensuit, Annales Notis illustravit./TOMUS PRIMUS/
[Εἰκόνα] /VENETIIS,/EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMAEI
JAVARINA./M. DCC. XXIX./

Τὸν ἕβδο χρονο: . . . TOMUS SECUNDUS . . .

[Στὸν κολοφώνα τοῦ β' τόμου]: CORRIGENTE/Tum hunc, cum
antea editus Tomos/D. GEORGIO PATUSSA/ATHENIENSI,/FLANGINIANI SEMINARI/MAGISTRO ET RECTORE./

38 ἐκ.—Tom. I: φ. [12]+σ. 488.—Tom II. φ. [2]+σ. 251+97+[58].—
Βιβλιοθήκῃ Βουλῆς: Αἰθουσα Σπανίων.

***69.**—PEREMPTORIUM / ICONOMACHIAE,/ PER/JACO-
BUM PICENIUM/REVIVISCENTIS,/AB/ALOYSIO ANDRUZ-
ZI/SANTANDREA/Em: ^{mo}, ac Rev: ^{mo} S.R.E. Card./FRANCISCO
ANTONIO/FINȚ/DICATUM./Additi sunt tres Indices, Capitum,,
SS. Patrum, &/Rerum notatu digniorum./VENETIIS./ MD.
CCXXX/.

18 ἐκ.—σ. [22]+XVI+296.—Casanatense: B.X. 49.

Τὸ βιβλίον περιγράφτηκε ἀπὸ τὸν Μ. Φώσκολο, *Τὰ παλαιὰ ἑλληνικὰ βιβλία*,
δ.π., σελ. 52 - 53 (φωτογραφία προμετωπίδος πρὶν ἀπὸ τὴ σ. 33), ἀπὸ ἀντί-
τυπο ποὺ ἔχει χρονολογία 1729. Στὸ ἀντίτυπο τῆς Casanatense προηγεῖται τῆς
κυρίας προμετωπίδος φύλλο ποὺ ἔχει τὰ ἴδια στοιχεῖα, ἀλλὰ χωρὶς τὸ ὄνομα τοῦ
τυπογράφου (typis Albritianae Societatis) καὶ μὲ χρόνον ἐκδόσεως 1730. Πρόκει-
ται βέβαια γιὰ «τράβηγμα» τοῦ ἐπόμενου ἔτους, ἀφοῦ μάλιστα ἡ ἄδεια τῆς ἐκτυ-
πώσεώς του δόθηκε στίς 8 Ὀκτ. 1729. Ἄρα εἶναι ὀρθὴ ἡ πληροφορία τοῦ Α. Παπα-
δοπούλου - Βρετοῦ, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*. [Α'], Ἀθ. 1854, σ. 177, καὶ τοῦ Κ.
Σάθα, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, Ἀθ. 1869, σ. 466, ὅτι τὸ ἔργο ἐκδόθηκε (καὶ) τὸ
1730.

***70.**—LEONIS / ALLATHI / ΣΥΜΜΙΚΤΑ / SIVE / OPUSCU-
LA/GRAECA ET LATINA,/VETUSTIORA, & RECENTIORA./

[Εἰκόνα] /VENETHIS,/Typis Jo. BARTISTAE PASQUALI./M.
DCC.XXXIII./SUPERIORUM PERMISSU./

38 εκ.— φ. [3]+σ. 40+123.— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Μὲ Σύμμικτα τοῦ Α. Ἀλλατίου γνωρίζουμε δυὸ παλαιότερες ἐκδόσεις, τελείως ἄσχετες μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὴν ποὺ ἐδῶ περιγράφουμε: 1) Τοῦ 1653 (Coloniae Agr.). Δύο βιβλία μὲ [16] φ.+302 σ. καὶ φ. [4]+σ. 458+φ. [3] (Legrand XVII, II σ. 71). 2) Τοῦ 1658, (ποὺ ἀπὸ τὸν E. Legrand, ὁ.π., σ. 220-7, διορθώθηκε σὲ 1668) στὴ Ρώμῃ, ὅπου, σὲ 24 σελίδες, τὸ εὐρετήριο τῶν ἔργων τὰ ὅποια προόριζε ὁ σοφὸς Χῖος νὰ δημοσιεύσει στὰ 10 βιβλία τῶν Συμμίκτων τοῦ ποὺ εἶχε προγραμματίσει. Ὁ E. Legrand, ὁ.π., ἀναδημοσιεύει ὁλόκληρο τὸ φυλλάδιο. Ἀς σημειωθεῖ ὅτι ὁ μὲν K. Σάθας, *Νεοελλ. Φιλολογία*, ὁ.π., σελ. 273, μᾶς δίνει χρονολογία 1698, ἡ ὁποία σίγουρα προῆλθε ἀπὸ τυπογραφικὸ λάθος, ἀντὶ 1668, ἡ δὲ Carmela Jacono, *Bibliografia di Leone Allacci...*, ὁ.π., σ. 27, χρονολογεῖ τὴν ἐκδοσὴ μὲ 1657. Γιὰ τὴν τελευταία δὲν ξέρουμε ἂν πρέπει νὰ τὴν διορθώσουμε σὲ 1667 ἢ 1668, ἂν δηλαδὴ κυκλοφορήθηκαν καὶ ἀντίτυπα μὲ χρονολογία 1657.

Στὴν περιγραφόμενη ἐκδοσὴ (τῆς ὁποίας ἄλλο ἀντίτυπο στὴ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου· βλ. N. Gaidagis, ὁ.π., τ. Β', σ. 36-7. Πρβλ. καὶ Carm. Jacono, ὁ.π., σ. 30), ποὺ περιέχονται «μικρὰ ἔργα» τοῦ Α. Ἀλλατίου, τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται μονάχα σὲ μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ δημοσιεύονται στὸ δεῦτερο μέρος τοῦ βιβλίου. Συγκεκριμένα:

Σελ. 21-27: Leonis Allatii, De solea...

Σελ. 29-37: Leonis Allatii, Epistola prima, De liturgia S. Jacobi...

Σελ. 38-44: Leonis Allatii, Epistola secunda, Pro Graecorum communionem...

Σελ. 45-47: Leonis Allatii, De lignis Sanctae Crucis...

Σελ. 49: Ex Leonis Allatii literis.

Σελ. 75-80: Melchioris Inchoferi, De eunuchismo dissertatio ad... Leonem Allatium.

Σελ. 82-88: Leonis Allatii, Confutatio fabulae de Joanna Papissa...

Σελ. 94-114: Ἰωάννου Ἀναγνώστου, Διήγησις... Leone Allatio interprete.

Σελ. 116-118: Ἰωάννου Ἀναγνώστου..., Μονωδία... Leone Allatio interprete.

Σελ. 120-123: Θεοδώρου [Γαζῆ], Περὶ ἀρχαιογονίας Τουρκικῶν... Leone Allatio interprete.

***71.—PER LE AVGVSTISSIME NOZZE/DELLE ALTEZZE REALI/DI/VITTORIO AMEDEO/DVCA DI SAVOIA/E/MARIA ANTONIA FERDINANDA/INFANTA DI SPAGNA/COMPONIMENTI POETICI/IN VARIE LINGVE RACCOLTI/DA GIVSEPPE AMEDEO ALIBERTI/DELLA CITTA' D' ASTI IN PIEMONTE/ [Ἑμβλημα] /IN ROMA,/nella Stamperia di Antonio de' Rossi, vicino alla Rotonda,/MDCCL./CON LICENZA DE' SVPERIORI.**

28 έκ.— σ. [6]+108.— Biblioteca Apostolica Vaticana: R. G. M. III 38 int. 3.

Στή σ. 101: D. RAPHAELIS VERNAZZAE PRESBYTERI CHIENSIS S.T.D. in Bibliotheca Vaticana linguae Graecae Scriptoris, ejusdemque linguae in Collegio Urbano de Propaganda Fide Professoris EPIGRAMMA.

Στή σ. 102: IDEM EPIGRAMMA IDIOMATE COMMVNI VERSV POLITICO EODEM AVCTORE.

Στή σ. 103 μετάφραση τοῦ στιχοῦργήματος στὰ λατινικά, ποὺ τὴν ἔκαμε ὁ Ἰταλὸς D. Franciscus Parisius.

Τὸ περιορισμένης λογοτεχνικῆς ἀξίας στιχοῦργημα τοῦτο τοῦ Χιώτη Ραφαὴλ Βερνάτσα (Χίος 1710 — Ρώμη 1780), σὲ γλῶσσα ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ πρῶτα καὶ κοινῇ δημώδη, στὴν ἐπόμενη σελίδα, ἀποτελεῖται ἀπὸ 18 δεκαπεντασύλλαβους ὁμοιοκατάληκτους στίχους καί, μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν γάμων (1749) τοῦ Vittorio Amedeo τῆς Σαβόιας, δούκα τοῦ Πιεμόντε (1726 - 1796), μὲ τὴν Ἰνφάντη τῆς Ἰσπανίας Maria Antonia Ferdinanda, καὶ τὴν ἀναμονὴ ἀπόκτησης διαδόχου, ἀναφέρεται στὴν προσδοκώμενη ἀπελευθέρωση τῆς Κύπρου ἀπὸ τὸν τούρκικο ζυγὸ, ἐπειδὴ τὸν 17^ο αἰῶνα εἶχαν γίνει διαπραγματεύσεις, ποὺ ὅμως δὲν ἐτελεσφόρησαν, γιὰ νὰ διαδεχθοῦν τοὺς Τούρκους στὴ μεγαλόνησο οἱ γόνοι τοῦ οἴκου τῆς Σαβόιας. Ὁ καθολικὸς στὸ δόγμα ποιητῆς τελειώνει μὲ τὴν εὐχὴ γιὰ τὴ σύσφιξη τῶν φιλικῶν δεσμῶν Ἑλλάδας καὶ Ἰταλίας, μετὰ τὴν ἐξομάλυνση, βέβαια, τῶν θρησκευτικῶν διαφορῶν, μὲ τοὺς ἀρκετὰ χμουςοὺς στίχους:

Καὶ Ἰταλία ἡ ὁμορφὴ καὶ ἡ ἔνδοξος Ἀθῆνη

Ἐχεῖ πάλιν ξανασφιχθῆ, θέλει γυρῖσ' εἰρήνη.

Κι' Ἑλλάδα ἡ περίφημη καὶ ἡ ἀκουσμένη Ρώμη.

Μιά νὰ 'ν' αὐτῶν ἡ ἀπόφασις, μιὰ νὰ 'ν' ἀκόμ' ἡ γνώμη.

Μνεῖα γιὰ τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Ραφαὴλ Βερνάτσα (γιὰ τὸν ὁποῖο σύντομα στοιχεῖα βιογραφικὰ βλ. Θωμᾶ Παπαδοπούλου, *Αἰγαιοπελαγίται μαθηταὶ τοῦ ἐν Ρώμῃ Φροντιστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου*, «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν», τ. 8, 1970, σ. 496), ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν συλλογὴ στὴν ὁποία δημοσιεύτηκε, εἶχε κάμει ὁ S. G. Mercati (*Δημοτικὰ κείμενα ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Ἀλλατίου*, «Ἑλληνικὴ Δημιουργία», τ. 9, 1952, σελ. 711 - 714. Μετάφραση καὶ ἀναδημοσίευση τοῦ: *Testi volgari neoellenici tra le Carte Allacciane della biblioteca Vallicelliana*, «Studi Bizantini e Neoellenici», τ. III, Ρώμη 1931, σ. 283 - 290). Ἀργότερα ὁ M. Vittl ἐδημοσίευσε ἄρθρο γι' αὐτὸ τὸ στιχοῦργημα τοῦ Βερνάτσα (*Στίχοι τοῦ Χίου Ραφαὴλ Βερνάτσα γιὰ τὴν Κύπρο*, «Παρνασσός», τ. 2, 1960, σελ. 577 - 580), ὅπου, παράδοξο, ἂν καὶ παραπέμπει στὸ παραπάνω δημοσίευμα τοῦ Mercati, βεβαιώνει (σελ. 578) πῶς, παρ' ὅλο ποὺ ἔψαξε, δὲν βρῆκε σὲ ποιά συλλογὴ δημοσιεύτηκε τὸ ποίημα. Ὡς σημειωθεῖ ὅτι ὁ M. Vittl τὸ ἀναδημοσίευσε ἀπὸ ἔντυπα φύλλα ποὺ ὑπάρχουν στὸν κώδικα τῆς Βαλλικελιανῆς βιβλιοθήκης Allatianus CXXXII fasc. 47, ff. 1^v, 2^r, 3^r, καὶ ὅχι ἀπὸ τὸ fasc. 46 f. 22^r τοῦ ἴδιου κώδικα, ὅπου σώζεται τὸ αὐτόγραφο τοῦ Βερνάτσα, μὲ πολλὰς διορθώσεις. Μνεῖα, ἐπίσης, γιὰ τὴ συλλογὴ ποὺ τὸ ποίημα πρωτοδημοσιεύτηκε, ὑπάρχει στὰ ἴδια χειρόγραφα τῆς Ἀλλατιανῆς συλλογῆς, cod. CLXXII f. 28^r, ἀπὸ τὸν φίλο καὶ κληρονόμο τοῦ Βερνάτσα Ἰταλὸ νομομαθὴ ἱερέα Agostino Mariotti.

72.—PSICHOFELIS/LOJI/IS TES EORTES KE KIRIAKES TU CHRONU/Sinthemeni parà tu/PATROS THOMA'/STANISLAU VELASTU/Tis tu Jisù Sinarofias./EXAMINIA PROTI./[Διακοσμητικὸ]/IS IT MESINA 1753./Dià tu Frangkiscu Gaipa./Superiorum permissu.

[Στὴ σελ. 296]: Tutti quaderni A - Z; Aa - Oo.

16 ἐκ.— σ. 296. — Biblioteca Comunale (Palermo): C. M. A. 2813.

Στὴ σ. 2: Imprimatur δοσμένο ἀπὸ τὸν Vespesiano Maria Trigona, Provinciale Soc. Jesu (Palermo 27 - 4 - 1753). Στὴ σ. 3: To anagnosti - Prologos ermineuticos peri Proseuchis. Τὸ κείμενο ἀρχίζει ἀπὸ τῆ σ. 14 καὶ τελειώνει στὴ σ. 296. Λεῖπει τὸ index.

Ὁ E. Legrand, *XVIII*, I σ. 422 - 423 ἀναφέρει τὸ βιβλίο, πληροφορίες γιὰ τὸ ὅποιο δανεῖζεται ἀπὸ τὸ ἔργο Biblioth. de la Compagnie de Jésus, ἐκδ. Sommervogel. Πρὶν ἀπὸ τὸν Legrand γιὰ τὸ βιβλίο γίνεται λόγος καὶ ἀπὸ τὸν Ἀνδρόνικο Δημητρακόπουλο, *Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν «Νεοελληνικὴν Φιλολογίαν»* Κ. Σάθα, Λειψία 1871, σ. 102. Ἀπὸ τὴν ἔμμεση πληροφορία τοῦ Legrand βιβλιογραφεῖ τὸ βιβλίο καὶ ὁ Eugène Dallegio, *Bibliographie analytique d'ouvrages religieux en grec imprimés avec de caractères latins*, «Μικρασιατικὰ Χρονικά» 9 (1961), σελ. 410 - 411. Γιὰ τὸν Θ. Στ. Βελάστη καὶ τὸ ἔργο του βλ. πρόχειρα Κωνστ. Ι. Ἀμάντου, *Τὰ γράμματα εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν (1566 - 1822)*, Πειραιεὺς 1946, σ. 129 - 131.

73.—ΜΗΝ/ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ/ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΗΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑΝ/ΑΥΤΩ ΑΠΑΣΑΝ/ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ./Νεωστὶ μετατυπωθεῖς, καὶ ἐπιμελῶς/διορθωθείς παρὰ Κυρίου/Ἀλεξάνδρου Καγκελλαρίου./ἘΝΕΤΗΣΙΝ 1755./Παρά Νικολάω τῷ Σάρω/ἔτει ἀπὸ τῆς θεογονίας ,αψνε'./Con Licenza de Superiori, e Privilegio.

31,5 ἐκ.— φ. 104.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 34 (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 21).

Ἡ ἔκδοσις ἀναγράφεται καὶ στὸν Legrand, *XVIII*, I σ. 447, ἀλλὰ χωρὶς μαρτυρία ἀντιτύπου.

Ἄλλο ἀντίτυπο ὑπάρχει στὴν Πατριαρχικὴ Βιβλιοθήκη Ἀλεξανδρείας (βλ. Θ. Μοσχονᾶς, *Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης*, τ. Β' Ἀλεξανδρεία 1946, σ. 184).

74.—ΜΗΝ/ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ/ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΗΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑΝ/ΑΥΤΩ ΑΠΑΣΑΝ/ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ./Νεωστὶ μετατυπωθεῖς καὶ ἐπιμελῶς/διορθωθείς παρὰ Κυρίου/ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΟΥ./ἘΝΕΤΗΣΙΝ 1755./Παρά Νικολάω τῷ Σάρω./Ἐτει ἀπὸ τῆς θεογονίας ,αψνε'./Con Licenza de Superiori, e Privilegio.

31 ἐκ.— σ. 256.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 35. (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 21).

Ἡ ἔκδοσις ἀναγράφεται καὶ στὸν Legrand, *XVIII*, I σελ. 447 - 8, ἀλλὰ χω-
ρίς παραπομπή σὲ ἀντίτυπο. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.

***75.**—ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ/ΔΑΒΙΔ/ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ/ΚΑΙ ΒΑΣΙ-
ΛΕΩΣ/META KAI TΩN Ω'ΔΩΝ,/Νεωστὶ τυπωθὲν καὶ ἐπιμελῶς
διορθωθὲν/παρὰ Κυρίου/ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΟΥ./Ε'ΝΕ-
ΤΙΗ,ΣΙΝ./1758. ,αψνη'./Παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./
Con licenza de' Superiori.

21 ἐκ.— σ. 235. Στὴ σελ. [4] χαλκογραφία μετὰ τὸν Δαβίδ. Γράμματα ἐρυ-
θρὰ καὶ μαῦρα.— Γεννάδειος T. 73.3/58 — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: B 204 (Πβ.
Νικόδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 84 - 85). «Ἀβιβλιογράφητο» στὸν Φ. Ἡλιοῦ, *δ.π.*,
σ. 324¹⁹².

***76.**—VINDICIAE / CANONICARUM / SCRIPTURARUM/
VULGATAE LATINAE EDITIONIS./SEU VETERA SACRO-
RUM BIBLIORUM FRAGMENTA/JUXTA/GRAECAM VUL-
GATAM, ET HEXAPLAREM,/LATINAM ANTIQUAM ITA-
LAM,/Duplicemque S. Eusebii Hieronymi Translationem,/NUNC
PRIMUM IN LUCEM EDITA ATQUE ILLUSTRATA/OPERA
ET STUDIO/JOSEPHI BLANCHINI VERONENSIS/Presbyteri
Congregationis Oratorii Romani./ROMAE ANNO DOMINI MD
CCLX./Ex Typographia S. Michaelis, sumptibus Hieronymi Mai-
nardi/SUPERIORUM PERMISSU./

34 ἐκ.— Casanatense: B.X. 49.

Ἀπὸ τῆ σελίδας CCLXII καὶ ὕστερα: LEONIS ALLACII/DESCRIPTIO
CODICIS CHISIANI,/Qui edetur in lucem Tomo II. hujus Editionis./

77.—ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ/ΤΟ ΜΕΓΑ/ΕΝ Ω' ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ
ΤΑΞΙΝ ΑΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ/ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ/Καὶ πάντα
ὅσα ἐν τοῖς προτυπωθεῖσιν Εὐχολογίοις ἐξέδοτο./Προσετέθησαν δὲ καὶ
αἱ τῶν χειροτονιῶν τάξεις κατὰ τὴν ἐν τῷ/Ἀρχιερατικῷ Ἑρμηνείαν,
ἥτε τῶν Ἑγκαινίων τοῦ Ναοῦ/Ἀκολουθία, κατὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ
ἐκδοσιν./Τὰ πάντα εὐρύθμως, καὶ κρείττονί τινα τάξει, ἢ ἐν τοῖς/προ-
εκδοθεῖσιν Εὐχολογίοις ἐκτεθέντα./Nῦν μετατυπωθέν, πολλῶν τε σφαλ-
μάτων ἐκκαθαρθέν, καὶ μετὰ/πλείστης ἐπιμελείας διορθωθὲν/,αψο' Ε'-
ΝΕΤΙΗΣΙΝ 1770./Παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./
Con LICENZA DE' SUPERIORI.

26,5 ἐκ.— σ. 478. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα.— Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου:
A 55. (Πβ. Νικόδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 28).

78.—ΜΗΝΑΙΟΝ / ΤΟΥ / ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ / ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΗΝ ΠΡΕΠΟΥΣΑΝ/ΑΥΤΩ ΑΠΑΣΑΝ/ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ/Μετά τῆς ἀναγκαιοτέρας προσθήκης/ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ,/Νεωστὶ μετατυπωθέν, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέν/παρὰ τοῦ Ἱεροδιακόνου/ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ/αψοζ' Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ 1777./Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./Con Licenza de' Superiori.

32 ἐκ.— σ. [4 λ.] + 280 + [4 λ.] Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα. — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 32. Πβ. Νικὸδ. Παυλόπουλος, ὁ.π., σ. 20.

Πρῶτος, ἀπὸ πληροφορία, μᾶς ἐγνώρισε τὴν ἐκδοσὴν ὁ Legrand, *XVIII*, II σ. 243.

79.—ΒΙΒΛΙΟΝ/ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ/ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΕΝ ΣΥΝΟΨΕΙ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ/ΚΑΙ ΕΞΟΧΟΥΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ./Ἀρχόμενον ἀπὸ Κτίσεως Κόσμου, μέχρι τῆς ἀλώσεως/Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν ἀκολούθων Σουλτάνων/ἄχρι τοῦ παρόντος χρόνου αψοη'./Συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων ἀκριβῶν Ἱστοριῶν, καὶ εἰς τὴν κοινὴν/γλῶτταν μεταγλωτισθὲν παρὰ τοῦ Ἱερωτάτου/Μητροπολίτου Μονεμβασίας, κυρίου/ΔΩΡΟΘΕΟΥ./Νῦν δὲ μετατυπωθέν, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέν,/ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ/ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ./ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ/1778. αψοη'./ΠΑΡΑ ΝΙΚΟΛΑΩ ΓΛΥΚΕΙ ΤΩ ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ./CON LICENZA DE' SUPERIORI./

22 ἐκ.— σ. [2 λ.] + 555 + [2 λ.]. — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 150. (Πβ. Νικὸδ. Παυλόπουλος, ὁ.π., σελ. 65 - 6).

Τὸ βιβλίον, μὲ διαφορὰς ὅμως στὸν τίτλον καὶ στὸν ἀριθμὸν(;) σελίδων, ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Legrand *XVIII*, II σελ. 256, ὁ ὁποῖος δὲν καθορίζει ἀντίτυπον.

80.—ΑΜΑΡΤΩΛΩΝ / ΣΩΤΗΡΙΑ / ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΑΝΤ' ΩΦΕΛΙΜΟΝ/ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΑ ΙΚΕΤΗΡΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ/ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ/Μετά τῶν Οἰκων, καὶ πολλῶν θαυμασίων τῆς αὐτῆς/ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ ΚΟΡΗΣ./Συντεθὲν εἰς κοινὴν τῶν Γραικῶν Διάλεκτον/ΠΑΡΑ ΑΓΑΠΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ τοῦ ΚΡΗΤΟΣ/Τοῦ ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει τοῦ Ἀθω ἀσκήσαντος./Νεωστὶ Μετατυπωθέν, καὶ ἐκ πολλῶν σφαλμάτων/μετὰ πάσης ἐπιμελείας Διορθωθέν./Ε'ΝΕΤΙΗΣΙΝ/αψξθ. 1779 [sic]./ΠΑΡΑ ΑΝΤΩΝΙΩ ΤΩ ΒΟΡΤΟΛΙ/CON LICENZA DE' SUPERIORI.

23 ἐκ.— σ. 435. Γράμματα ἐρυθρὰ καὶ μαῦρα. — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Β 159. (Πβ. Νικὸδ. Παυλόπουλος, ὁ.π., σ. 70).

Μᾶς εἶναι γνωστὴ ἄλλη μιὰ ἐκδοσὴ τῆς «Ἀμαρτωλῶν Σωτηρίας» τοῦ Ἀγ. Λάνδου ἀπὸ τὸν Ant. Bortoli, τοῦ ἔτους 1765 (βλ. Γ. Λαδᾶς - Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία: Συμβολὴ στὸ δέκατον ὀγδοαῖον αἰῶνα*, τ. Β', Ἀθ.

1976, σ. 77). Καί τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1765 ἀντίτυπο ὑπάρχει στή μονή Λειμῶνος (Νικῶδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 60). Στὸν Φ. Ἡλιού, *δ.π.*, σελ. 325²⁰⁵ ὑπάρχει «ἀβιβλιογράφητη» ἔκδοση τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν αὐτὸ Bortoli, τοῦ ἔτους 1765, στὴν ὁποία ὁ τίτλος ἀρχίζει: «Βιβλίον ὠραιότατον...» Ἵσως πρόκειται γιὰ ξεχωριστὴ ἔκδοση.

***81.—**ΜΗΝΑΙΟΝ/ΤΟΥ/ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ/ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΤΗ'Ν ΠΡΕ'ΠΟΥΣΑΝ/ΑΥ'ΤΩ, Α' ΠΑΣΑΝ Α'ΚΟΛΟΥΘΙΑΝ,/Μετὰ καὶ τῆς ἀναγκαιοτέρας προσθήκης /ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ./Νεωστὶ μετατυπωθέν, καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέν,/Παρά τοῦ ἱεροδικαίνου/ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥ'ΛΟΥ'./αψοθ'.Ε'ΝΕΤ'ΙΗ,ΣΙ, 1779./Παρά Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ῥωμανίνων./Con Licenza de' Superiori./ [Ῥεμβλημα: Ν. Γ.] /ΜΙΜΗΤΑΙ' ΕΣΤΕ' /ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

30 ἐκ.— σ. 196 (A₄ - L₄ M₅).— Βιβλιοθήκη Βουλῆς: Αἴθουσα Σπανίων.

Τὴν ἔκδοση ἀναφέρει ὁ Legrand, *XVIII*, II σ. 312, ἀλλὰ ἀπὸ πληροφορία. Στὸν 18^ο αἰῶνα γνωρίζουμε ὅτι ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Ν. Γλυκεῖ τυπώθηκαν μεναιᾶ τοῦ Σεπτεμβρίου τὸ 1732 (Legrand *XVIII*, I σελ. 239 - 240), 1754 (ἔκδοση ἀβιβλιογράφητη ἀκόμη. Ἀντίτυπο βλ. Ν. Gaidagis, *δ.π.*, τ. Β' σ. 138. Τὴν ἔκδοση εἶχε ἐπισημάνει ὁ Ἀνδρόν. Δημητρακόπουλος, *Προσθήκαι καὶ διορθώσεις*, *δ.π.*, σ. 102), 1771 (Γ. Λαδᾶς - Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία: Συμβολὴ στὸ δέκατο ὄγδοο αἰῶνα*, τ. Β', Ἀθ. 1976, σ. 91), 1784 (Φ. Ἡλιού, *δ.π.*, σελ. 222), 1791 (Γ. Λαδᾶς - Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791 - 1795*, Ἀθ. 1970, σ. 66), 1798 (Γ. Λαδᾶς - Ἀθ. Χατζηδῆμος, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1796 - 1799*, Ἀθ. 1973, σ. 155).

82.—ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ/ΤΟΥ/ΟΛΟΥ' ΕΝΙΑΥΤΟΥ/περιέχον τὰς Ἀκολουθίας τῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν,/καὶ τῶν Ἑορταζομένων Ἀγίων./Ῥετι δὲ Ἀωνύμους Ἀκολουθίας, πᾶσαν τε τὴν Ὀκτώη/χον καὶ τὰ ἕνδεκα Ἑωθινὰ Εὐαγγέλια./Καὶ ἄλλα ὥς ἐν τῷ πίνακι φαίνονται, προσέτι/καὶ Πασχάλιον ἐτῶν μγ'. 43./Νεωστὶ μετατυπωθέν, καὶ μεθ' ὅσης ἐπιμελείας/ἐκ πολλῶν σφαλμάτων ἐκκαθαρθέν./αψπ' ἘΝΕΤΙΗ-ΣΙΝ 1780./Παρά Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων./Con Licenza de' Superiori.

33 ἐκ.— σ. 632. Στὸ δεύτερο φύλλο ξυλογραφία μετὰ τὸν Χριστό, τοὺς τέσσερες Εὐαγγελιστὰς καὶ τοὺς Ἀποστόλους Πέτρο καὶ Παῦλο. Γράμματα ἐρυθρά καὶ μαῦρα. — Μονὴ Λειμῶνος Λέσβου: Α 23 (πβ. Νικῶδ. Παυλόπουλος, *δ.π.*, σ. 19). Ἡ ἔκδοση ἔχει προαγγελθεῖ στὰ «ἀβιβλιογράφητα» ἀπὸ τὸν Φ. Ἡλιού, *δ.π.*, σ. 326²⁴².

***83.—**MAT. DEVARII/LIBER/DE/GRAECAE LINGVAE/PARTICVLIS/EMENDAVIT/ET/NOTAS ADDIDIT/ΙΟΗ. GOTTFR. REUSMANN./RECTOR SCHOLAE SCHNEEBERG./Ε-

DITIO ALTERA./LIPSIÆ,/Impensis IO. AMBR. BARTHII./
CICLO CCLXXXIII.

20,5 έκ. — φ. [15] + σ. 386 + φ. [4] — έκτάφυλλα: α¹⁻⁵ [6-8] — Ζ¹⁻⁵ [6-8] Αα¹⁻⁵ [6-8] — Ββ¹⁻⁴ [5-6]. — Casanatense: Y. VIII. 57 (στην προμετωπίδα σφραγίδα τοῦ καρδινάλιου Casanata).

Περιεχόμενα: φ. [2] ἀφιέρωση τοῦ ἐπιμελητῆ I. G. Reusmann στὸν I. F. Fischer· φφ. [3 - 6]: 'Ο πρόλογος. Στὸ τέλος: Scripsi Schneeberg mense Martii A.C. CICLO CCLXXV· φφ. [7-10]: Matthiae Devarii Praefatio in tractatum De Graecae linguae particulis· φφ. [11 - 15]: 'Ο πρόλογος τοῦ ἐγγονοῦ τοῦ Μαρτ. Δεβαρῆ, ποὺ τὸν ἀναδημοσιεύει ὁ Legrand, XV - XVI, II σ. 52 - 59. Παραλείπονται μόνο ὅσα δημοσιεύει ὁ E. Legrand στὴ σ. 60· στὰ 4 χωρὶς ἀρίθμηση τελευταῖα φύλλα: Index particularum Graecarum... Καί: Emendata...

Τῆς γραμματικῆς αὐτῆς τοῦ Μ. Δεβαρῆ γνωρίζαμε, μέχρι σήμερα, τέσσερες ἐκδόσεις: Τῶν ἐτῶν 1588 Romae (Legrand, *δ.π.*), 1700 Amstelædami (Legrand, XVII, V σ. 167), 1718 Noribergae (Legrand, XVIII, I σ. 149) καὶ 1775 Lipsiae-Schleizae (Legrand, XVIII, II σ. 212). Ἀπὸ τὸν πρόλογο ὁμοῦς τοῦ ἐπιμελητῆ τῆς ἐκδόσεως ποὺ παρουσιάζουμε προκύπτουν πληροφορίες γιὰ δυὸ ἀκόμα ἐκδόσεις τῆς γραμματικῆς αὐτῆς, οἱ ὁποῖες μέχρι σήμερα λανθάνουν.

Παραθέτουμε τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὶς σελ. α^ν₄ — α^γ₅: «...hoc Deuari-
ano libello iterum edendo tironibus non ingratus munus oblatum iri iudica-
bamus, qui et eorum tenuitati fortunarum, cuius ratio his temporibus maxime
habenda est, parabilior, et propter molis exilitatem esset tractabilior. Vt vero
nova haec editio superioribus, quae, quantum quidem scio, omnino extant sex,
et comitior et emendatior exiret, ante omnia romanum exemplar coepi con-
quirere. Exemplum enim Noribergense, hoc ipso ineunte seculo editum, quan-
quam in titulo ad romanum dicatur expressum, ita tamen vitiosum est, ut
Eschenbachius, qui curauit, supinae negligentiae culpam effugere nequeat.
Anglicanam vero editionem, quae prodiit Londini CICLO CCLVII. octonis, plane
ignorauit. Sic enim in praefatione: opportune, ait, Matthaei huius Deuarii
in hoc argumento labor sese obtulit, a multis hactenus desideratus, et nul-
libi, quantum quidem scio, post editionem Romanam, quae anno CICLO CCLXXX
VIII. [sic] prodiit, recusatus. At hic libellus eodem anno, quo Noribergae prodi-
bat, etiam apud Amstelodamenses editus est, et exempli utriusque ea est
similitudo, ut praeter formam, qua internoscantur, omnia pene vitia habent
communia, adeoque alterum ex altero ductum videatur. Etiam exemplum
Londinense admodum negligenter fuit descriptum. Peropportune igitur acci-
disset, si Romani exemplaris videndi mihi copia data fuisset, ingratoque
labore collationis reliquarum editionum supersedere potuissem...».

Ἀπὸ τὰ παραπάνω προκύπτει πῶς ὁ ἐπιμελητῆς γνωρίζει καὶ κάνει μνεία
στὶς ἀκόλουθες ἔξη ἐκδόσεις τοῦ ἔργου:

1) Romae 1588. Τὴν γνωρίζουμε. Βλ. παραπάνω.

2) Londini 1657. Ἡ ἐκδοση δὲν ἔχει ἀκόμη ἐπιβεβαιωθεί. Ἡ ἀποψη ἐνισχύε-
ται καὶ ἀπὸ τὴν ἀσαφῆ πληροφορία τοῦ Κ. Σάθα, *Νεοελλ. Φιλολογία*, *δ.π.*, σ. 159,
ὁ ὁποῖος λέει πῶς τὸ ἔργο ἐκδόθηκε τὸ 1657 στὴ Νυρεμβέργη - Ἀμστελδάμο -
Λονδίνο.

3) Amstaelodami 1700. Τὴν γνωρίζουμε. Βλ. παραπάνω.

4) Noribergae 1700. Μᾶς εἶναι ἀκόμη ἀγνωστος. Ἡ ἐκδόση, ἡ ὁποία διατίθεται πῶς ἀκολούθησε ἐκείνη τὴν πρώτη τῆς Ρώμης τοῦ 1588, κατηγορεῖται, ἀπὸ τὸν ἐπιμελητὴ αὐτῆς ποὺ περιγράφουμε, ὅτι εἶναι γεμάτη λάθη καὶ ὅτι ἀγνόησε τὴν δεύτερη ἐκδόση τοῦ ἔργου, ἐκείνη τοῦ Λονδίνου στὰ 1657.

5) Noribergae 1718. Τὴν γνωρίζουμε. Βλ. παραπάνω. Ὁ ἐδῶ ἐπιμελητὴς δὲν τὴν μνημονεύει. Μὲ αὐτήν, ὅμως, πρέπει νὰ συμπληρωθεῖ ἡ πληροφoρία τοῦ ὅτι γνωρίζει συνολικὰ ἔξη ἐκδόσεις τοῦ ἔργου. Ἐξάλλου σχολιάζοντας κατηγορήσε τὴν ἐκδόση τοῦ 1700 στὴν ἴδια πόλιν. Ἡ τῆς Νυρεμβέργης τοῦ 1718 ἦταν ἐπ'ἀνέκδοση ἐκείνης καὶ δὲν χρειάστηκε ὁ Reusmann νὰ τὴν ἀναλύσει ἰδιαίτερα.

6) Lipsiae-Schleizae 1775. Τὴν γνωρίζουμε. Μνεῖα τῆς ἐδῶ, στὸν πρόλογο, σελ. 6: Scripsi... CljIj CCLXXV. Βλ. παραπάνω.

Ἐμεῖς τὶς δυὸ αὐτὲς ἀκόμη λαμβάνουμες ἐκδόσεις θεωρήσαμε χρήσιμο νὰ τὶς προσθέσουμε στὴν παροῦσα ἐργασία ὅχι γι' ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ χρησιμεύσει ἡ μνεῖα τοὺς σὰν κίνητρο γιὰ ἐρευνα ἀνευρέσεως ἀντιτύπων ποὺ νὰ τὶς ἐπιβεβαιώνουν.

***84.—LIBRI/περὶ Φύσιος ἀνθρώπου/QVI INTER HIPPOCRATICOS EXTAT/CENSURA./QVAM/RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO/SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO/CAROLO ANGVSTO/DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM ANGARIAE/ET GVESTPHALIAE LANDGRAVIO THVRINGIAE REL./CONSENSV/GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS/SPECIMINIS AVGVRALIS LOCO/PRO GRADV DOCTORIS/SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS/PRIVILEGIIS ET IMMVNITATIBVS RITE CONSEQVENDIS/A. D. XXIII FEBRVARII CljIj CCLXXXVII./OBTVLIT AVCTOR GEORGIVS MANVELI/BYZANTINVS./IENAE/TYPIS STRANCKANNI./**

16,5 ἐκ.—φ. [2]+σ. 36.—Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη: Ε.Φ. 6293^α.

Στὸ φ. [2]: ΤΟΙΣ/ΕΛΛΗΚΡΙΝΟΙΣ ΜΟΙ ΦΙΛΟΙΣ/ΚΥΡΙΟΙΣ ΚΥΡΙΟΙΣ/ΓΕΩΡΓΙΩ ΚΑΣΤΡΙΣΗΟΥ/ΤΩ/ΕΚ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ/ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΚΥΡΙΑΝΝΗ/ΤΩ/ΕΚ ΡΑΨΑΝΗΣ/ΖΗΣΗ Χ. ΣΤΕΡ. ΤΑΟΥΤΟΥ/ΤΩ ΕΚ ΤΥΡΝΑΒΟΥ ΤΗΣ ΘΕΤΤΑΛΙΑΣ/ΤΟΥΤΙ ΤΟ ΒΙΒΛΙΔΙΟΝ/ΕΡΑΣΜΙΩΣ ἈΝΑΤΙΘΕΤΑΙ./

Ὁ Εὐλόγιος Κουρίλας, *Ἱστορικὴ βιβλιογραφία...*, τ. Α' Ἀθ. 1938, σ. 259, ἀναφέρει τὸ βιβλίον, ἀλλὰ μετέγραψε λαμβασμένα τὴ χρονολογία τοῦ σὲ 1787. — Γιὰ τὸν Γεώργιον Μανουὴλ ἢ Ἐμμανουὴλ γνωρίζουμε ὅτι μετέφρασε τὸ ἔργο τοῦ Salomon Gessner, «Ὁ θάνατος τοῦ Ἀβελ», ποὺ δημοσιεύθηκε στὴ Λειψία τὸ 1795 καὶ ἀφιερώθηκε, ἐπίσης, στὸν Θεσσαλονικέα Γεώργιον Καστρίσιο (βλ. Γ. Λαδᾶ—Ἀθ. Δ. Χατζηδῆμου, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791-1795*, Ἀθ. 1970, σ. 379), καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ch. Montesquieu «Ἐρευνα περὶ προόδου καὶ πτώσεως τῶν Ρωμαίων», ποὺ τὸ δημοσίευσε, πάλι στὴ Λειψία, τὸ ἴδιον ἔτος (αὐτ. σ. 356-8). Γι' αὐτὸν βλ. καὶ Ἐρμῆς ὁ Λόγιος» Α' 1811, σ. 357.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

- Aelianus, De instruendis aciebus (Θ. Γαζής). Wesel 1670 (ἀρ. 41).
 Ἀκομινάτος Ν., Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 53).
 Ἀκροπολίτης Γ., Χρον. συγγραφή (Α. Ἀλλάτιος). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 54).
 Aliberti G.A., Per le nozze (P. Βερνάτσας). Roma 1750 (ἀρ. 71).
 Ἀλλάτιος Α., Σύμμικτα. Venezia, I.B. Pasquali, 1733 (ἀρ. 70).
 Ἀνδρούτσος Ἀλ., Perem. iconomachiae. Venezia 1730 (ἀρ. 69).
 Ἀνθολόγιον. Βενετία, Δ. Θεοδοσίου, 1780 (ἀρ. 82).
 Ἀπόστολος. Βενετία, τύπ. Κουνάδου, 1585 (ἀρ. 28).
 Ἀπόστολος. Venezia, A. Giuliani, 1680 (ἀρ. 43).
 Aretino Ang., De maleficiis (Θ. Διπλοβατάτσης). Venezia 1578 (ἀρ. 23).
 Ἀριστοτέλης, Ἔργα (Θ. Γαζής, I. Ἀργυρόπουλος, Ν. Α. Θωμάς). Aureliae Allobr. (= Genève), R. Roviere, 1605 (ἀρ. 31).
 Ἀριστοτέλης, Προβλήματα (Θ. Γαζής). Venezia, Aldus, 1504 (ἀρ. 1).
 Ἀρκόλεος Ἀντ., Rosaura. Roma, Campana, 1695 (ἀρ. 45).
 Ἀρκούδης Ἀλ. Θ., Miniera. Venezia, G. Albrizzi, 1697 (ἀρ. 46).
 Banduri A., Imp. Orientale (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 55).
 Βαρούχας Ἀθ., Λόγοι. Βενετία, Ν. Σάρος, 1711 (ἀρ. 51).
 Bartoli a Saxoferrato, Opera (Θ. Διπλοβατάτσης). Venezia, Giunti, 1615 (ἀρ. 33).
 Βελάστης Θ. Στ., Psychofelis loji. Messina, F. Gaipa, 1753 (ἀρ. 72).
 Biondo da Forli, Roma restaurata (I. Τερχανιώτης). Venezia, M. Tramezzino, 1543 (ἀρ. 12).
 Biondo da Forli, Roma restaurata (I. Τερχανιώτης). Venezia, M. Tramezzino, 1558 (ἀρ. 19).
 Blanchini G., Vindiciae (Α. Ἀλλάτιος). Roma, G. Mainardi, 1760 (ἀρ. 76).
 Bolzanus Urb., Gramm. (M. Μουσοῦρος). Venezia, P. Rabani, 1545 (ἀρ. 13).
 Χαλκοκονδύλης Ν., Ἱστορία (γαλλ.). Paris, Angelier, 1584 (ἀρ. 27).
 Χαλκοκονδύλης Ν., Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 56).
 Clemens XI (papa), Ὀμιλία (Δ. Γεωργούλης). Venezia, Ant. Bortoli, 1706 (ἀρ. 49).
 Combesius L., Hist. Byz. (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 57).
 Cornelius L. (= Inchofer), Monarchia (Α. Ἀλλάτιος). Venezia 1648 (ἀρ. 36).
 Corona pretiosa - Στέφανος... Venezia, Sabii, 1549 (ἀρ. 15).
 Δαμασκηνός Ι., Ἐκδ. ὀρθοδόξου πίστεως. Venezia, Sabii, 1531 (ἀρ. 5).
 Δαμασκηνός Στουδίτης, Θησαυρός (Γρ. Βλάχος). Venezia, A. Guliani, 1667 (ἀρ. 40).
 Δαμασκηνός Στουδίτης, Θησαυρός (Α. Καραγελλάριος). Βενετία, Ν. Γλυκός, 1726 (ἀρ. 52).
 Δεβαρής Ματθ., De gr. linguae. Londini 1657 (ἀρ. 38).
 Δεβαρής Ματθ., De gr. linguae. Noribergae 1700 (ἀρ. 47).
 Δεβαρής Ματθ., De gr. linguae. Lipsiae 1793 (ἀρ. 83).
 Doederlinus I.M., Dissertatio (Μαξ. Καλλιουπολίτης). Altdorfii 1707 (ἀρ. 50).
 Δωρόθεος Μονεμβ., Βιβλίον ἱστορικόν (Σπ. Παπαδόπουλος). Βενετία, Ν. Γλυκός, 1778 (ἀρ. 79).
 Δούκας Μ., Hist. Byz. (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 58).

- Ἑτυμολογικὸν Μέγα (Μ. Μουσοῦρος, Ι. Γρηγορόπουλος). [Genève], H. Commelini, 1594/5 (ἀρ. 29).
- Εὐχολόγιον. Βενετία, Δ. Θεοδοσίου, 1770 (ἀρ. 77).
- Franco D., Commentario. [Venezia]. 1539 (ἀρ. 9).
- Franco D., Commentario. [Venezia] 1541 (ἀρ. 10).
- Γαζῆς Θ., De mensibus. Venezia, M. Sessa, 1525 (ἀρ. 3).
- Γρηγοῤῥᾶς Ν., Ρωμ. Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 59).
- Ὁμηρος, Ἄπαντα (Ι. Λάσκαρης). Basileae, I. Hervagius, 1551 (ἀρ. 18).
- Ὁμηρος, Ποικίλα (Δ. Χαλκοκονδύλης). Venezia, L.A. Giunti, 1537 (ἀρ. 8).
- Ὁμηρος, Ποικίλα (Δ. Χαλκοκονδύλης). Venezia, I. Farreus, 1542 (ἀρ. 11).
- Ὁμηρος, Ὑμνοι (Γ. Δαρτόνας). Venezia, Sessa, [15..] (ἀρ. 30).
- Ὁμηρος, Ἰλιάς (Ι. Λάσκαρης). Vuormantiae (= Worms), 1563 (ἀρ. 21).
- Ὡρολόγιον (Ἀμβρ. Γραδενίγος). Venezia, A. Giuliani, 1676 (ἀρ. 42).
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, De incompreh. Dei nat. (Θ. Γαζῆς). Paris 1621 (ἀρ. 34).
- Καντακουζηνὸς Ι., Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 60).
- Κίνναμος Ι., Ἱστορία (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 61).
- Κωδηνὸς Γ., De antiq. CP. (Μ. Χρυσολωρᾶς — Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 62).
- Κωδηνὸς Γ., De officiis (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 63).
- Κομνηνὴ Ἄννα, Ἀλεξιάς (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 64).
- Λάνδος Ἀγ., Ἐκλόγιον. Βενετία, Ν. Σάρος, 1680 (ἀρ. 44).
- Λάνδος Ἀγ., Ἀμαρτωλῶν σωτηρία. Venezia, Ant. Bortoli, 1779 (ἀρ. 80).
- Λάσκαρης Κ., Γραμματική. Venezia, Sabii, 1550 (ἀρ. 17).
- Lindanus W., Concordia (Ἱερεμίας Β' Τρανός). Coloniae 1583 (ἀρ. 24).
- Μανασσῆς Κ., Σύνοψις Ἱστορικὴ (Α. Ἀλλάτιος - Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 65).
- Μανουὴλ Γ., Περὶ φύσιος ἀνθρώπου. Ienae 1797 (ἀρ. 84).
- Μηναῖον Μαρτίου. Venezia, Ant. Pinelli, 1614 (ἀρ. 32).
- Μηναῖον Σεπτεμβρίου (Σπ. Παπαδόπουλος). Βενετία, Ν. Γλυκὺς, 1779 (ἀρ. 81).
- Μηναῖον Ὀκτωβρίου (Ἀλ. Καγκελλάριος). Βενετία, Ν. Σάρος, 1755 (ἀρ. 73).
- Μηναῖον Νοεμβρίου (Ἀλ. Καγκελλάριος). Βενετία, Ν. Σάρος, 1755 (ἀρ. 74).
- Μηναῖον Δεκεμβρίου. Venezia, Sabii, 1528 (ἀρ. 4).
- Μηναῖον Δεκεμβρίου (Σπ. Παπαδόπουλος). Βενετία, Ν. Γλυκὺς, 1777 (ἀρ. 78).
- Molino A., I fatti di M. Blessi. Venezia, G. Giolito de'Ferrari, 1561 (ἀρ. 20).
- Μουσαῖος, Ἡρὼ καὶ Λέανδρος (Μ. Μουσοῦρος). Venezia, F. Giunti, 1519 (ἀρ. 2).
- Μουσαῖος, Ἡρὼ καὶ Λέανδρος (Μ. Μουσοῦρος). Basileae, N. Bryling., 1550 (ἀρ. 16).
- Παχυμέρης Γ., Α. Παλαιολόγος (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 66).
- Παχυμέρης Γ., Μ. Παλαιολόγος (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 67).
- Παπαδόπουλος Ν., Epistola. [Venezia 1572] (ἀρ. 22).
- Παυσανίας, Περιήγησις (Μ. Μουσοῦρος). Francfurt 1583 (ἀρ. 25).
- Πλάτων, Ἄπαντα (Μ. Μουσοῦρος). Basileae, I. Valder, 1534 (ἀρ. 7).
- Πλούταρχος, Ἡθικά (Ι. Ταρανιώτης). Venezia, M. Tramezzino, 1548 (ἀρ. 14).

- Προκόπιος, Ἀνέκδοτα (Ν. Ἀλεμάννος). Paris 1663 (ἀρ. 39).
Ψαλτήριον, 1584 (ἀρ. 26).
Ψαλτήριον (Α. Καγκελλάριος). Βενετία, Ν. Γλυκός, 1758 (ἀρ. 75).
Πτολεμαῖος, Inerr. stellarum (Ν. Α. Θωμαῖος). Venezia, Aldus, 1533 (ἀρ. 6).
Ρόδιος Νικηφ., Παράκλησις. Venezia, I.A. Giuliani, 1648 (ἀρ. 37).
Σουΐδας (Αἰμ. Πόρτος). Cantabrigiae 1705 (ἀρ. 48).
Θεόφραστος, Περὶ φυτῶν (Θ. Γαζής). Amstelodami 1644 (ἀρ. 35).
Ζωναράς Ι., Χρονικὸν (Γ. Πατούσας). Venezia, B. Javarina, 1729 (ἀρ. 68).

Θωμᾶς Ι. Παπαδόπουλος